KEMALETTİN TUĞCU

KOMŞULARIMIZ

ÇOCUK ROMANLARI SERİSİ No: 42

Yazan

Kemalettin Tuğcu

BİTİŞİK KOMŞULAR

Beşinci baskı

İTİMAT KİTABEVİ

Cağaloğlu, Narlıbahçe Sokak No. 19
P. K. 1283 — Telefon: 27 03 39
İSTANBUL — 1973

KEMALETTİN TUĞCU'nun BİYOGRAFİSİ

1902 yılında, İstanbul'da, Çengelköy'de doğdu. Hiç bir okula gitmedi ve özel olarak da ders almadı. Kendi kendisini yetiştirmiş ve tercümeler yapacak kadar da Fransızca öğrenmiştir.

Bütün gençliğini Çengelköy'deki köşkte toplum dan uzak olarak geçirmiş, bu arada roman, hikâye ve şiirler yazmış küçük el sanatlarının hemen hepsini öğrenmiştir.

1932 yılında Türkiye Yayınevine yazar ve idareci olarak girdi. 24 yıl orada çalıştı, bu sırada 12 yıl Ev-İş kadın mecmuasını, Moda Albümünü Kadın gazetesini idare etti ve o tarihten itibaren İstanbul'da çıkan hemen bütün çocuk mecmualarına roman, hikâye ve şiir yazdı.

1955 yılında Doğan Kardeş matbaasına müdür olarak girdi, ertesi yıl Hayat mecmuasına geçti ve arşiv şefliği ile kütüphane memurluğu görevlerini aldı. Halen bu işlerde çalışmaktadır.

Tercüme eserleri: Çırak Uçman, İzci Korkut, İzciler Kralı, Araba ile Dünya Gezisi.

Büyük romanları Uçurum, Saadet Burcu, Küçük Sevgili, Hissiz Adam, Taş Yürek O Yolun Yolcusu...

Gençlik romanları Çocuk Haftası, Binbir Roman, Cumhuriyet Çocuğu mecmualarında 50 kadar roman.

Çocuk romanları Muhtelif çocuk mecmualarında tefrika edilmiş 80 adet roman, Hikâyeler: Çocuklar için yazılmış 160 hikâye, gençler için yazılmış 200 hikâye ve muhtelif şiirler.

Kemalettin Tuğcu, gazi ve malûl bir binbaşının oğludur. 1940 yılında evlenmiş bir oğlu ile bir kızı vardır.

Babamın satın almak istediği evi gezmek için hepimiz beraber gitmiştik. Mahallede hem muhtarlık, hem de komisyonculuk yapan ihtiyar Hidayet Efendiyi babam kahveden çağırdı.

Bu ilkbahar sabahı, hava güzel, gök mavi babam, annem ve ben sevinçli idik.

İhtiyar adam babamla beraber konuşarak önden gidiyor, biz annemle iki adım kadar arkadan onları takip ediyorduk. Adamcağız sık sık duraklıyor ve başını çevirerek:

— Hanımefendiye ayıp olmasın, diyordu

Epeyce geniş bir sokağa saptık. Muhtar:

— Mahallemiz çok temizdir, hep namuslu ve kendi halinde insanlar oturur, diyordu. Ben kendimi bildim bileli bu civarda bir hırsızlığa, bir yolsuzluğa rastlamadım. Yalnız bir defa büyükçe bir yangın oldu. Şu karşıdaki arsalar üzerinde o zaman ahşap evler vardı. Hepsi eski olduğu için çıra gibi yanıp gittiler. Oraya işte yeni yeni evler yapılmağa başlıyor.

Yolun karşı tarafındaydık. Muhtar orada durdu eliyle bize karşı tarafı gösterdi:

— İşte satılık olan ev şu sağdaki, bahçe içinde, iki katlı ev, dedi. Yapısı sağlamdır. İki erkek kardeş babalarından kalan arsaya birbirine bitişik iki ev yaptırdılar

Çok iyi insanlardı. Kardeşlerden büyüğü vefat edince karısı geçim yüzünden evi satıp babasının yanına gitti.

Onun kısmını Basri bey adında bir adam satın aldı. Şimdi hâlâ orada oturuyor. Daha sonra öteki kardeşi de şimdi gezeceğimiz evi sattı, o da çekilip gitti.

Biz alıcı gözü ile evi seyrederken muhtar anlatıyordu:

— Şöyle bir kere uzaktan görünüz. Sevimli, ferah bir evdir. Vaktiyle arada bahçe duvarı yoktu. İki kardeş iyi geçiniyorlardı. Ucuz olsun diye ortadaki bina duvarı ve çatı müşterektir. İki taraf da birbirine benzer, önlerinde ve yan taraflarında küçük birer bahçe var. Daha yeni sayılır. Geçen seneden beri boş.

Yolu karşıdan karşıya geçtik. Evin önündeki bahçeye girdik. Muhtar cebinden bir anahtar çıkartıp besmele çekerek kapıyı açtı. Bize yol göstermek için kendisi içeriye girdi ve:

— Buyurun dedi.

Alt katta geniş bir avlu, yukarıya çıkan merdivenler, bir misafir, bir de yemek odası, mutfak ve küçük bir hamamı vardı. Annem her kapıyı açıp bakıyor:

— Vallahi pek sevimli ve kullanışlı bir ev, diyordu.

Yukarı kata çıktık. Orası daha aydınlıktı. Geniş bir sofa üzerine üç odası, banyolu bir helâsı vardı.

Annem evi pek beğenmişti. Her pencereden ayrı bakıyor, her tarafı dolaşıyordu.

Sofanın ucunda, bahçe üstündeki balkona çıktık. İhtiyar adam babama:

— İşte ev bu Beyefendi, dedi. Beş oda mutfak, iki helâ, güzel bir sofa, balkon, ayrıca odunluğu ve kömürlüğü de var. Hem fiatı da şaşılacak kadar ucuz.

Babam çalışma hayatına atıldı atılalı bir ev sahibi olmak için para biriktirmeğe başlamış, bu onda bir hastalık halini almış, uzun seneler bir çok mahrumiyete katlanmıştı. Alacağı eve parası yetişmezse evi rehine koymak, kira verir gibi her ay taksit ödemek niyetindeydi. Fakat Muhtar:

— Yüz bin lira, diyordu. Bu zamanda beş odalı, bahçeli böyle bir ev iki misli eder.

Babam kızarmış, annemle göz göze gelmişti. Onun bukadar parası vardı. Fakat akıllı bir insan olduğu için:

— Hakikaten ucuz, dedi. Birkaç ev gezdim. Bundan çok daha küçük ve şehre uzaktı. Yine dünyanın parasını istediler.

Muhtar içini çekti ve sesini indirerek:

— Beyefendi, dedi. Herşeyi evvelden söylemek lâzım. Ben sonradan mahcup olmak, sizden birşey saklamak istemem. Açık konuşalım. Eve diyecek yoktur. Semtimizin en güzel evlerinden biri. Yeni, sağlam, kullanışlı. Fakat şu bitişik komşu yok mu, işte onun yüzünden kimse burasını satın almak istemiyor.

Annem ve babam şaşırmışlardı. Muhtarın ağzına bakıyorlardı. O devam etti:

— Geçimsiz aksi, kavgacı bir adamdır. Bu mahallede dâva etmedik bir komşu bırakmamıştır. Uçan kuşla hırlaşan bir adam. Karısı Maide hanım ne kadar uysal, temiz bir insansa, o adam inadına huysuz ve ataktır.

Annem

— İyi ama ondan bize ne? Evi ayrı, bahçesi ayrı dedi.

Muhtar:

— Hanımefendi kızım, dedi. İnsan bir ev tutar veya satın alırsa orada rahat etmek ister. Bu adam insana rahat vermez. Siz temiz ve kibar bir ailesiniz. Size başka bir ev bulurum. Beyefendi parasını uygun buldu da burayı görmek istedi. Biraz daha fazla para verir, başınızı dinleyeceğiniz bir yuva alırsınız.

— Anlamıyorum, dedi annem. Kapımız, bacamız ayrı. Biz onlarla konuşmayıveririz.

Muhtar için çekerek:

— Sizden evvel burayı alanlar da böyle söylediler, dedi. Tam seksen bin lira verdiler. Fakat bir sene güç barınarak buradan kendilerini dar attılar. Elbette bir sebebi var. Böyle bir ev zararına satılır mı?

Babamın çok canı sıkılmıştı. Ev hem güzel hem de kesemize uygundu. O da sordu:

— Meselâ bu komşu ne yapıyor? dedi.

Muhtar dertli dertli:

— Na yapmıyor ki dedi. Bir kere aradaki duvar müşterek. Odanın içinde gibi ses duyuluyor. Onların kavgası daha doğrusu Basri Beyin bağırıp çağırması eksik olmaz. Çocuklarını karısını, döver. Duvarın arkasından bu tarafa ağıza alınmadık küfürler eder. Bu tarafı alanlara rahat vermemek için bahçesine süprüntü atar, sonra da gidip belediyeye şikâyet eder. Bahçeye çıkıp da o tarafa doğru baksanız kıyametleri kopartır. Bu bir iki değil, hemen her gün böyle. Radyo çalamaz, gürültü edemez, konuşamazsınız. En küçük bir ses duysa sizi usandırıncaya kadar bağırıp çağırır Her gün her dakika çekilir mi bu? Daha neler, neler.

Babam yumuşak başlı sakin bir insandı. Fakat annem epeyce sinirli bir kadındı:

— Demek karısını da dövüyor bu adam, dedi.

— Evet hanımefendi.

— Ne iş yapar bu Basri bey?

— Maliyede memurdur. Mahallede kimse ona selâm vermez. Karşılaşsalar yollarını değiştirirler. Herkesin işine, çoluğuna çocuğuna karışır. Dedim ya, Allah kimseyi böylesine komşu etmesin.

Annem sinirlenerek:

— Biz bu evi alıyoruz Hidayet Bey dedi.

Babam şaşırmıştı. Muhtar boynunu büktü:

— Ben her hakikati söyledim Hanımefendi, dedi. Artık siz bilirsiniz. Benden günah gitti.

Annem devam etti:

— Kesemize uygun bir ev. Ben pek beyendim. Elin adamının huysuzluğundan bana ne? Dağ başında değiliz.

Babam

— İstersen başka evlere de bakalım Şükran dedi.

— Hayır Ekrem. Kanıma dokundu bu adam. Galiba niyeti herkesi usandırıp bu evi ucuza almak.

Muhtar başını salladı·

— Haklısınız Hanımefendi, dedi. Basri bey bana her zaman gelir, bu ev için elli bin lira teklif eder. Niyeti budur ama o yalnız bu ev için kavga etmez. O herkesle dâvâlıdır. Huyu böyle.

— Elinden geleni yapsın bakalım.

— Evet hanımefendi.

— Ne iş yapar bu Basri bey?

— Maliyede memurdur. Mahallede kimse ona selâm vermez. Karşılaşsalar yollarını değiştirirler. Herkesin işine, çoluğuna çocuğuna karışır. Dedim ya, Allah kimseyi böylesine komşu etmesin.

Annem sinirlenerek:

— Biz bu evi alıyoruz Hidayet Bey dedi.

Babam şaşırmıştı. Muhtar boynunu büktü:

— Ben her hakikati söyledim Hanımefendi, dedi. Artık siz bilirsiniz. Benden günah gitti.

Annem devam etti:

— Kesemize uygun bir ev. Ben pek beyendim. Elin adamının huysuzluğundan bana ne? Dağ başında değiliz.

Babam

— İstersen başka evlere de bakalım Şükran dedi.

— Hayır Ekrem. Kanıma dokundu bu adam. Galiba niyeti herkesi usandırıp bu evi ucuza almak.

Muhtar başını salladı·

— Haklısınız Hanımefendi, dedi. Basri bey bana her zaman gelir, bu ev için elli bin lira teklif eder. Niyeti budur ama o yalnız bu ev için kavga etmez. O herkesle dâvâlıdır. Huyu böyle.

— Elinden geleni yapsın bakalım.

— 2 —

İşte evi böyle almıştık. O zaman ben daha ilk okula bile başlamamıştım. Bir pazar günü silinip süprülen, yeniden badana edilen evimize taşındık.

Fakat bu evdeki ilk günü ve o geceyi daima hatırlarım. Daha eşyamız bahçede iken elli yaşlarında kadar, kırmızı yüzlü kalın enseli, gözleri kan çanağı gibi bir adam pijamalariyle bahçeye gelmiş ve avaz avaz bağırmağa başlamıştı:

— Hey, ne oluyor. Kimin malını kimden alıyorsunuz. Ben öyle gürültüye pabuç bırakmam.

Babam sapsarı kesilmiş, eşya taşıyanlar durmuştu. Fakat annem öfkesini belli etmeden Basri Beye doğru ilerledi:

— Siz kimin nesisiniz Allahınızı severseniz dedi. Parasını verdik, sahibinden bu evi satın aldık. Bütün muamele tamam. Siz gürültüye pabuç bırakmazsınız da biz bırakır mıyız? Haydi efendi çekil şuradan siz senin bildiğin insanlardan değiliz. Dinsizin hakkından imansız gelir Sen kendi çöplüğünde öt.

Karşıdan komşular pencerelerini açıyor, yoldan geçenler duruyordu. Basri Bey böyle bir mukabele ummadığı için önce durumsamış ve sonra:

— Vay şıllık, vay boyalı züppe karı, sen bunları bana mı söylüyorsun, şimdi seni ayağımın altına alır, terbiyeni veririm. Bu evde senin gibi mahalle karılarını barındırmam.

Diye haykırmıştı. Fakat annem bu sözlerden deli gibi olarak eline geçirdiği bir perde kornişi ile ileriye fır-

Şükran eline geçirdiği kornişle huysuz komşusuna saldırdı.

layıp Basri beyin kafasına üst ü ste öyle vurmağa başladı ki boğuk küfürler savuran sarhoş adam neye uğradığını şaşırdı, avaz avaz bağırarak caddeye fırladı ve polis mevkiinin yolunu tuttu.

Artık eşya ortada bırakılmış, iş kavgaya dökülmüştü. Bir polis, bir komiser bir de bekçi gelmişti. Evin önü gelip geçenlerle dolmuştu. Komiser bahçeye girdi, doğru babama doğru yürüdü. Annem hemen yolunu kesti·

— Daha kocam işe başlamadı, dedi. Kavga eden, bu herifi döven benim. Ne hakla bizim parasını verip satın aldığımız eve karışıyor ne hakla taşınmamıza mani oluyor? Kendisine nezaketle söyledim. Bana hakaret etti. Söylemediğini bırakmadı. Ben de ona soracağım bu hareketlerin hesabını. Haydi ne yapacaksınız yapın göreyim.

Komiser Basri Beye dönerek

— Daha komşularınız eve girmeden içip içip üzerlerine hücum etmekten utanmıyor musunuz Basri Bey? Nedir bu mahallenin, bu insanların sizden çektiği? Bir de bana ne diye geliyorsunuz? Artık sizin azgınlığınızdan hâkimler de usandı, ben de. Şimdiye kadar hangi dâvâda haklı çıktınız Daha uslanmadınız mı? Haydi bakayım giriniz evinize, kimseye sataşmayınız.

Basri Bey kıyametleri kopartıyordu

— Ben böyle karılardan dayak yiyecek adam mıyım? Ben ona gösteririm bir erkeğe el kaldırmasını.

Annem sinirlenerek:

— Hiç durma, dedi. Sen insan gibi evinde oturmayıp bize sataşırsan bende yapacağımı bilirim.

Komiser anneme :

— Hanımefendi, dedi. Ev alma, komşu al; derler. Ne diye buraya para verdiniz. Bu adamın şerrinden kaçan kaçana. Size söylemediler mi?

Annem hırsla :

— Muhtar haber verdi dedi. Ben inadıma tuttum. O evinden çıkıp gider, fakat biz gitmeyiz.

Basri bey giyinip adliyeye gitmişti. Annem :

— Bu adamın sarhoş olduğunu tesbit ediniz, dedi Başka bir şeye lüzum yok.

Fakat kadıncağız epeyce sinirlenmişti. O gün bize zehir oldu. Eşyayı yerleştirmeğe çalışıyordu. Yorgunluktan, öfkeden halimiz kalmamıştı. Duvarın arkasından avaz avaz sesler ve ağza alınmaz küfürler geliyordu. Babam

— Şükran, dedi. Biz öteki odada yatalım. Varsın istediği kadar ulusun. Sen aldırma.

Kapıyı kapattık, sesler çok uzaktan ve derinden geliyordu. Yemeğimizi alt katın taşlığında yedik. Yemekten sonra annem radyoyu sonuna kadar açtı. Artık sesler duyulmaz oldu.

Ertesi sabah babam anneme öğütler vererek işine gitti. Ben anneme yardım ettim. Yeni evimize yerleşmeğe çalıştık.

Basri bey o gün dairesine gitmemişti. Bir hafta sonra dâvâ açılmıştı. Annem çok akıllı ve okumuş bir kadındı. Babam o gün dairesinden izin almıştı. Mahkemeye hep beraber gittik. Basri Bey avukat tutmuştu. Annem hâkimin karşısında olayı kısaca anlattı. Kendisine nasıl hakaret ettiğini üzerine nasıl hücum ettiğini ve kendisini müdafaa etmek çin perde kornişiyle savunduğunu, komşunun adamakıllı sarhoş olduğunu anlattı. Mahkemeye bekçi, komiser ve komşulardan biri gelmişti. Komşu Basri Beyin neler yaptığını anlattı.

Onbeş gün sonra daha başka şahitler dinlendi. Bu arada annem de ayrı bir dâva açmıştı. Komşunun hiç durmadan küfür ettiğini, duvarlara vurarak küfürler

savurduğunu, bu yüzden radyoyu sonuna kadar açmağa mecbur olduğunu bildiriyor. komşuların da duyduğu bu hareketler için Basri Beyin cezalandırılmasını istiyordu.

Bu iki dâvada da Basri Bey suçlu göründü. Boşuna avukat ve mahkeme masrafı ödenmişti.

Fakat iş bununla bitmedi. Evde rahat huzur yoktu. Bu defa Basri Bey dama çıkıp bizim taraftaki kiremitleri bozmağa ve evindeki çöpleri, zerzevat artıklarını. çirkef sularını bizim tarafa dökmeğe başlamıştı.

Annem komiser çağırarak bu zararları da tesbit ettirdi. Bizim tarafın damına masraf ederek tel çektirttik, bahçede iki bahçeyi ayıran duvarın üstüne tel çekildi..

Daha sonra annemin evin yüzünü saran ve çerçeveleri harap eden sarmaşıkları kestirtti. Basri Bey:

— Ağaç kesiyorlar...

Diye bir dâva daha açtı. ir heyet geldi. Annem meseleyi anlattı Memurlar Basri beyi azarladılar:

— Herkesi böyle değersiz bahanelerle rahatsız etmeyiniz. Heyetin masrafını ödediniz. Fakat resmî daireleri manâsız yere meşgul ettiğiniz için hakkınızda takibat yapacağız.

Basri bey ne taraftan hücum etse zararlı çıkıyordu. Biz artık gürültülere alışmıştık. Mümkün olduğu kadar ara duvardan uzak oturuyor, küfürler başladığı zaman radyoyu açıyorduk.

— 3 —

Bütün bu dâvalar sataşmalar sonunda Basri Bey bir buçuk ay hapse mahkûm olmuştu. Fakat daha evvel suçu olmadığı için cezası geri bırakılmıştı. Artık dâva açmağa korkuyordu. Bir daha mahkûm olursa muhakkak hapse girecekti.

Dâvadan kurtulduk ama küfürler, gürültüler, süprüntü atmalar devam ediyordu. Annem artık işi alaya vurmuştu. Sinirlenmiyor, bilâkis sesi yettiği kadar şarkılar söylüyordu.

Gündüzleri bitişik komşunun evi sessiz kalıyordu. Maide hanım sessiz, mazlum, zavallı bir kadındı. Kocası zengin sayılacak kadar paralı olduğu halde ona sokağa çıkacak elbise ve ayakkabı yaptırmıyormuş. Kadıncağız bahçeye bile nadiren çıkıyordu.

Adam eve gelir gelmez muhakkak bu kuzu gibi mazlum ve sessiz kadını paylar, ağır hakaretler savurur.

— Sen gitikçe işi azıtıyorsun, galiba o şıllık komşudan o edepsiz karıdan örnek alıyorsun diye bağırırdı.

Her akşam içen bu komşumuz ya karısını veya çocuklarını döverdi. Dayaksız bir akşam geçtiğini hiç bilmiyorduk. Yalnız Basri beyin küfürleri hakaretleri duyuluyordu. Sanki evde başka kimse yoktu.

Onların biri kız, biri oğlan iki çocuğu vardı. Nail adındaki oğlan benim yaşımdaydı. O semtin okuluna başladığım zaman ikimiz bir sınıfa düştük. Korkak, ne-

Annem babamla tartışmaya başlamıştı.

şesiz, dayaktan aptallaşmış; üstü; başı perişan bir çocuktu.

Okulda hem bir sınıfa, hem de bir sıraya düştük. Evde olduğu gibi sınıfta da yanyana oturuyorduk. Fakat birbirimize dargın gibi hiç konuşmuyorduk.

Ben onun yediği dayakları bildiğim için çok acıyordum. O da her halde beni tanıyordu.

Bir gün sınıfa onun babası geldi. Öğretmene:

— Benim oğlumu şu oğlanın yanında oturtmayınız dedi. Benim aile şerefim var, öyle edepsiz insanların evlâdı ile terbiyeli çocuğumun bir arada oturduğunu istemem.

Öğretmen şaşırmıştı:

— Hangi çocuktan bahsediyorsunuz, dedi. Cahitten mi?.

— Evet, o hayta oğlandan işte.

Öğretmen sinirlendi:

— Beyefendi, dedi. Cahit çok temiz ve terbiyeli bir ailenin evlâdıdır. O yalnız benim sınıfımda değil, bu okulda ise en terbiyeli nazik ve çalışkan çocuktur.

Basri Beyle öğretmen arasında bir tartışma oldu. Sınıfa Başöğretmen geldi. O da Basri Beyi haksız buldu. Fakat kavgacı ve inatçı adam kıyameti kopartıyordu. Nihayet Naili benim sınıfımdan aldılar, başka öğretmene verdiler.

Benim arkadaşlarım vardı, güler, oynar; neşe içinde okula gelip giderdik. Fakat Nail büyük ve kederli bir adam gibi sessiz ve zavallı bir çocuktu. Birkaç arkadaşı vardı ama yüzü hiç gülmez, oynayan çocukları seyreder, bir köşeye çekilirdi.

Bu çocuğun üstünde kendisini her yerde takip eden bir kabahat yapma korkusu, baba korkusu vardı.

O sene böyle geçti. Nail de, ben de ikinci sınıf olmuştuk. Birbirimizi görüyorduk. Birgün ikinci sınıftayken beni oyundan alıp başöğretmenin yanına götürdüler. Başöğretmen:

— Cahit, dedi Sen Nailin evini biliyor musun?

— Biliyorum Öğretmenim dedim.

— Bak arkadaşın biraz rahatsız sen onu evine kadar götür.

Naile beni kattılar. Beraber yola çıktık. Çocuk yürürken topallıyordu. Gözleri ağlamaktan yumruk gibi şişmiş ve sesi kısılmıştı. Ben hemen anladım. Demek akşamki dayak bu zavallı çocuğa atılmış.

Yolda Nailin koluna gimiştim. Yürürken inliyordu. Yavaş yavaş canının acısından ağladığını görüyordum. Hiç konuşmadan eve vardık. Onların bahçesine girdik:

— Maide Hanım teyze, diye seslendim.

Kadıncağız mutfak kapısından çıktı. Beni görünce şaşırdı. Annem benim sesimi duymuş pencereye koşmuştu. Ben:

— Maide Hanım teyze, dedim. Nail biraz rahatsızmış. Başöğretmen benimle yolladı.

Kadının gözlerinden yaşlar boşandı. Suzan adındaki kızcağız da ağlamağa başlamıştı. Bana

— Babası dövdü, hem çok dövdü, tekmeledi bütün gün diyordu.

Kadın artık kendisini bırakan çocuğu kucakladı, annem.

— Maide Hanım, Allah yardımcınız olsun!

Diye seslendi. Kadıncağız başını kaldırmadan:

— Eksik olmayın, dedi.

İşte onların ilk konuşması böyle olmuştu. Onlar, içeriye girdiler. Ben de okula döndüm.

Annem akşam yemeğinde babama anlattı:

— Zavallı kadın dedi. İçler acısı. Akşama doğru bahçeye çıkmıştım. Duvarın arkasına geldi; bana rica etti. Çocuğu okuldan sizin getirdiğinizi duymasın, ben hademe ile yollamışlar diyeceğim, dedi. Ben de Nailin nasıl olduğunu sordum. Her tarafı çürük içindeymiş.

Babam sordu

— Neye dövmüş çocuğu bu kadar? Suçu neymiş?

— Ne olacak, su istemiş; çocuğun korkudan eli ayağı şaşırmış, «Çabuk ol» diye bağırınca elinden bardak fırlamış. Bunun üzerine almış ayağının altına.

Bizim de neşemiz kaçtı. Bizi bu kadar üzen iş Basri beye hiç tesir etmemişti. Yine rakısını içti. Yine küfürler etti, yine kalın ve berbat bir sesle şarkılar söylemeğe başladı.

Her akşam böyle yapardı. İçer, biraz şarkı söyler onun arkasından sarhoş olur, dayak faslına başlardı.

O şarkı söylerken babam:

— Vicdansız hissiz adam, diyordu. Sanki kimbilir hangi odada çürükler içinde yatan zavallı çocuk bu hainin evlâdı değil.

Şarkı çok sürmedi. Biz de yemek yiyorduk. Bölmenin arkasından bir konuşma duyduk:

— Nerede o sıska kız?

— Ağabeysinin yanında. Ona biraz yiyecek götürdü.

— Ziftin pekini yiyesice, yemeğe gelmeyecek mi?

— Basri Bey, Allah seni inandırsın oğlan yürüyemiyor.

— Allah hepinizi kaldırsın başımdan. Siz ne zaman adam olacaksınız? Bir lokma rakıyı her akşam zehir ediyorsunuz. Çağır o piçi buraya.

Kadının titrek sesini duyduk:

— Suzan, Bey baban çağırıyor

Kızcağızın telâşlı sesi:

— Efendim, geliyorum, babacığım? diye duyuldu.

Sarhoş hiddetle bağırmağa başladı:

— Buradaki baban mı mahalle bekçisi mi? Ne cehennemdesin.

— Bir daha yapmam babacığım.

Bir şamar sesı, arkasından sessiz bir yuvarlanma. Yine sarhoşun sesi:

— Götür şu sıçanı dışarıya. Elini dokundurdun mu burnu kanar. Bunca senedir yedirip içiriyorum, nankör köpekler.

Küçük ve zayıf kızın tokadı yiyince burnundan kan geldiğini ve kadının onu kucaklayıp dışarıya çıkardığını anlamıştık. Arkasından Basri Bey yine bağırıyordu:

— Ne cehennemde kaldın Piç kurularının peşindesin değil mi? Sen dayakla da uslanmıyorsun? Seni gebertmeli...

Babam ve annem tahammül edemediler. Oradan uzaklaştık, seslerin yetişemiyeceği yere çekildik. Babam

— Canavar adam, diyordu. Nasıl kıyıp da bu çocuklara vuruyor? Sonra nasıl onların yüzlerine bakıyor? Kadıncağız ne yapsın; burnundan kan gelen çocuğu nasıl bıraksın, öteki çürük içinde kalan oğlunu nasıl yoklasın?.

O gün ilk defa düşündüm. Babam beni döverse, ne yaparım?

Bunu gözlerimin önüne getirdim, titredim. Muhakkak, muhakkak ölür, bir daha onun yüzüne bakamazdım.

Fakat benim babam böyle birşey yapamazdı. Aramızda bir babalık, evlâtlık, bir arkadaşlık, bir sevişme vardı. O kendi kederlerini bile bize duyurmak istemez-

di. Evine gelince bambaşka bir adam olur, neşelenmeğe çalışır, birimizde biraz rahatsızlık olsa telâşlanır, bazen gözüne uyku girmezdi.

Babam ne kadar yumuşak, sessiz, hisli bir insansa annem o kadar hırçındı. Evin içinde hep onun dediği olurdu. Bunu komşumuz da farketmişti. Bazen karısına haykırıyordu:

— Ben o pısırık herife benzemem, ben karı sözüyle oturup kalkamam. Ben erkek adamım, erkek.

Babam gülümser

— Karı sözüyle oturup kalkan, pısırık adam ben derdi.

Birgün annem:

Komşumuzun çocuğu acınacak haldeydi

— Böyle kocam olsa birgün bile kahrını çekemem dedi.

Babam gazetesini yüzünden çekerek:

— İnsan bazen çok şeylere tahammül eder, dedi.

— Yoksa sen de mi hayatından şikâyetçisin

— Pek şikâyetçi değilim. Fakat bizim de hayatımız daha sevimli bir hal alabilir. Hepimiz karşımızdakilerin haklarını kendi haklarımız kadar gözetebilsek birlikte yaşadıklarımızı daha rahat ettiririz.

Annem sinirlenerek

— Sen haklarının çiğnendiğini mi söylüyorsun Ekrem? dedi. İçinde birşeyler varsa saklama söyle. Galiba bu bitişik komşudan sana da bazı huylar geçiyor.

Babam gazetesini katladı yanına koydu:

— Şükran, dedi. Bu zamana kadar ben senin kusurlarına bakmadım. Zaten böyle konuşmalara da lüzum yok. Eğer sen tahammül edemeyecek bir kadın olsan ben de tahammül etmem.

Annem babamın yanına gitti. Oturdu

— Neymiş benim kusurlarım? dedi. Şunları söylesene bana Ben sende kusur görmüyor muyum sanki.

— Elbet benim de kusurlarım vardır. Fakat sen kendini dünyanın en makûl ve zekî kadını zannetmekle aldanırsın. Bak bir mevzuu sinirlenmeden dinlemeğe tahammülün bile yok.

Annem bana dönerek

— Sen kitaplarını al öteki odaya git, dedi.

Babam itiraz etti:

— Lüzumu yok Şükran. Biz kavga etmeyeceğiz. Ortaya fikirler koyarsak bunları dinlemek Cahidin hayatı anlamasına yardım eder.

— Neymiş benim kusurlarım, şunları anlat bana?

— Şükran bağırmadan konuş. Sen de benim gibi sakin ol.

— Ben bağırırım.

— İşte bu sözün senin kusurlarından birini ortaya koyuyor. Karşında her dediğine peki diyen bir koca var. Bu zamana kadar canının istediğini yaptırmağa alışmışsın. Kendi hesabına en küçük bir fedakârlık yapmak istemiyorsun.

— Anlıyorum ki ben sana varmakla hata etmişim. Zengin bir erkekle evlenir, istediğimden âlâ giyinir, kuşanır, takar takıştırır, gezer yürürdüm.

Annemin bu sözünü ben bile çok ağır buldum. Babam kızardı. Gazetesini eline aldı, bir de sigara yaktı. Annem birden ağlamağa başlayıp odadan dışarı çıktı.

Her zaman babam onun peşinden gider, yalvarır ve istediğini yapar ve gönlünü alırdı. Fakat bu defa yerinden bile kımıldamadı. Yalnız bana sakin bir sesle:

— Sen dersine bak oğlum, dedi. Üzülme. Kadınlar böyledir işte. Bazen bir kedi kadar nankör olurlar.

Onların dargınlığı bu defa her zamankinden çok uzun sürdü. Annem başka odaya kapanmıştı. Babamın yanına gitmiyordu. Yemek ve kahvaltı hazırlamıyordu. Bir defa babam:

— Şükran yanlış hareket ediyorsun, diye bağırdı.

Adamcağız eve geliyor, mutfağa giriyor, hafif birşeyler hazırlıyor, beni de çağırıyordu. Annemin hasta olmadığını, yalnız dargın olduğunu biliyordu.

Annem elini işten çekmişti. Ama babam vazifelerini yapıyordu. Cebinde mendil, sırtında gömlek kirlenmişi.

O pazar babamı çok, daha başka bir adam olarak gördüm.

— 4 —

Zavalı babam kendi gömleklerini ve mendillerini kendisi yıkamış ve bahçeye asmağa başlamıştı. Ben de yeni diktiğimiz çiçeklerin diplerini kabartıyordum.

Birden komşu evde bir çığlık kopmuş. Maide hanım acı acı haykırmış, başı açık, perişan bir halde bahçeye uğramıştı.

Hemen karşıdan komşu pencereleri açıldı. Sokaktan geçenler durdu. Basri bey, elinde bir baston kadının üstüne yürüyor, biçare kadın haykırıyordu

— Yarabbi artık canımı al, kurtar beni bu canavarın elinden.

Ne oluyor demeye kalmadı. Babam elindeki gömleği yere attığı gibi sokağa fırlayıp bitişik bahçeye geçti.

Bu anda pencere açılmış, dargın olan annem:

— Ekrem, Ekrem, ne yapıyorsun? diye haykırmağa başlamıştı.

Sakin yumuşak huylu, nazik babam artık kıpkırmızıydı. Gözlerinin içinden dışarıya sanki ateş fışkırıyordu.

O kadar erkeğin seyirci kaldığı bu kavgada o nazik babam bir canavar kesilmişti. Bahçeye geçer geçmez yere serilen karısının üzerinde biçareye tekmeler atan o ağır gövdeli, azgın adamın belinden tuttuğu gibi öyle bir savurdu ki Basri bey ayakları yerden kesilerek bir kaç adım uçtu ve kendisini topalayamayıp yere yuvarlandı. Hemen yerinden fırladı, babamın üstüne atıldı.

Annemin çığlıkları arasında babam Basri beyin kolunu kaptığı gibi bir daha savurdu ve bu defa o onun üzerine yürüdü:

— Elverir artık dedi. Sen de insan gibi yaşamayı öğren.

Polisler, komşular araya girdiler. Basri Bey herkesin içinde karısını dövdüğü için karakola götürüldü. Fakat zavallı kadıncağız dâvacı değildi.

Anneme gelince, babamı o halde görünce adam-akıllı korkmuş ve sakinleştirmek için yalvarmağa başlamıştı:

— Ekrem Bey, kuzum Ekrem bey, bize acı.

Kimbilir, o arada belki annem babamdan bir kaç fiske yemek korkusu bile geçirmişti. Sanki dargın olan o değildi.

Akşama doğru öteki azgın adam bahçeye çıkıp:

— Pısırık herif, evimin işine karışmağı ben sana öğreteceğim, diye bağırdı.

Babam sokağa fırlayıp yine komşu bahçeye geçti. Fakat Basri Bey kapıyı kapatmış ve içeriye çekilmişti. Anlamıştı ki babam artık o pısırık, sessiz ve nazik adam değil.

Bu kavga annemle babamın barışmasına sebep oldu. Annem sanki o innatçı ve huysuz kadın değildi. Babamın sinirli halinden korkuyor, konuşurken sesine bir tatlılık vermeğe çalışıyordu. Hattâ:

— Birkaç gün seni ihmal ettim, darılma bana. Ne yapayım, beni böyle alıştıran sensin. Haklısın diyordu.

— Ben akşama kadar çalışıyorum Şükran, dedi. Dışarıdaki hayat ev hayatından çok daha ağır ve yıldırıcıdır. İnsan evine gelince bir şefkât. bir tatlılık arıyor. Ben ne kadar yorgun olsam yine seni memnun et-

meğe çalışıyorum. Rica ederim sen de beni memnun etmeğe ve rahat yaşatmağa çalış.

— Ne demek, elbette Ekremciğim.

Yaşım çok küçük olduğu halde babamın komşu ile yaptığı kavganın evimizi daha mesut ettiğini anladım. Demek kadınlara her istediklerinin yapılması o kadar yaramıyor. Biraz sert bir erkek istiyorlar. Hafif, küçük bir korku onlara iyi geliyor.

Gündüzleri annem bana bile:

— Babanı kızdırmağa gelmez, diyordu. Görüyorsun ya, canavar gibi adam. Bir kere kafası kızdı mı elinden kurtuluş yok. Tevekkeli «Yavaş atın tekmesi pek olur» dememişler.

Babam yine eski babamdı. Yine nazik, yine sessiz. Önüne ne konursa onu yiyen adam. Ama annem soruyordu:

— Bugün ne pişireyim, canın birşey istiyor mu?

— Hangisi kolayına gelirse onu pişir Şükran.

Ne tuhaf. Basri bey de artık eskisi kadar bize duyurmak için küfür etmiyordu.

Ama, o dayak meselesinden sonra onbeş gün kadar evde pek gürültü olmamış, komşu kendisi gibi doksan kiloluk bir adamı boş çilek sepeti imiş gibi savuran babamdan çekinmeğe başlamıştı. Eğer yine dayak filân atılıyorsa bize duyurulmuyordu.

Nail yine okula gelmeğe başlamıştı. Zavallı çocuğun ruhunda günden güne derinleşen bir çöküntü var gibiydi.

Herkesi sevindiren baba, onun için döven, tekmeleyen ve daima azarlayan baba idi. Herkes babası eve gelince sevinirdi. Fakat bu zavallının onu görünce korkudan benzi atıyor, dizleri titremeğe başlıyordu.

Ben Naile çok acıyordum. Üçüncü sınıfa geçtiğimiz zaman yine ayni odada derse başlamıştık. İlk defa okulun açıldığı bu günlerde onunla konuştum.

— Artık annem, babamı kızdırmamak için dikkat ediyordu.

Kendisine birşey sorduğum zaman kıpkırmızı oluyor, babasının konuştuğumuzu göreceğini sanıyor, gözünü kapıdan ayırmıyordu.

Kız kardeşi Suzan da okula başlamıştı. Babaları onlara yeni olarak hiçbir şey almıyordu. Varlıklı adam sayılırdı. Fakat onun kafasına göre çocuk dayak yemeli, herşeyden mahrum büyümeliydi. Böyle yapılırsa yokluğa alışır ve ileride müsrüf olmaz, herşeyin kıymetini bilirdi.

Biz onun bu fikrini duvarın arkasından duyuyorduk. Bayrama yakın. Maide hanım, dayak yemeği göze alarak sokaktaki odada Basri beyle şöyle konuşmuştu:

— Bey, bayram geliyor. Söylemeğe çekiniyorum Burada ne ise ama mübarek günde akrabadan gelen olur, ne üstlerinde var ne başlarında.

— Sus, yeter artık.

Kadın susmuştu. Neden sonra adam söze başladı:

— Ben yoksul adam değilim. Para cebimde. Ama çocuk dediğin mahrumiyet içinde büyümeli. Bütün büyük adamlar mahrumiyet çeken, yarı aç yaşayan çocuklar arasından çıkmıştır. Ben mektebe giderken ayağıma takunya giyerdim. Eve dönüşte bakkala gider, çıraklık yapardım. Mahrumiyeti duyuran asıl böyle bayram, şenlik günleridir. Ben bu hayırsız evlâtlara çöp bile almam. Dünyanın ne olduğunu anlasınlar.

Biz bu fikirleri ister istemez duyuyor, birbirimize bakıyorduk.

Kadıncağız kendi elbiselerinden birisini bozdu. Suzana elinden geldiği kadar bir elbise uydurdu Kapıdan bir takım eskileri satarak eline geçen parayı topladı ve birgün, büyük bir günah işlemiş gibi korka korka annemle bahçede konuştu:

— Şükran hanım, benim sizden bir ricam var.

— Buyurun Maide hanım.

— Kuzum kardeşim, sokağa çıktığınız bir gün benim çocuklara bir çift ayakkabı alıverin, size parasını vereyim. Ama kimse duymasın. Böyle bir işe kalktığımı sezerse beni öldürür.

Bayram günü bir aralık onlar bize el öpmeye geldiler.

— Hiç merak etmeyin Maide hanım. Ben alır getiririm. Fakat Basri bey bunları nereden buldun demez mi

— Bucak bucak saklayacağım. O akrabasını ziyarete gittiği zaman, bir aralık iki kardeş giyinip sokağa çıksınlar, hevesleri kursaklarında kalmasın.

— Ortada filan görürse kıyametler kopar.

— Odunlukta saklarım. Artık yüreğime iniyor. Yok yoksul insan olsak ne ise.

İçler acısı bir haldi bu. Annem o iki çocuğun ayağına göre bir ayakkabı aldı. Kendiliğinden de bir beyaz kurdeleyi Suzana hediye etti.

Bayram günü bir aralık onlar bize el öpmeğe geldiler. El ele tutuşan iki kardeş derin bir korku içindeydiler. Annemle babam onları öptüler. Yüzlerini okşadılar. Annem ellerine birer mendil, babam da para verdi. Çocuklar bunları almak istemiyorlardı. Belli idi ki o zavallıların eline geçtiği yoktu.

Daha çok aklı erdiği için Nail, bayramdan sonra okulda benimle konuştu:

— Baban seni hiç dövmez mi?

— Hiç dövmez.

— Hayır, dövmez.

İnanmıyor, dudağını büküyor, yüzüme bakıyordu. Hiç dayak atmayan, paylamayan baba olur muydu?

Ama ben babamla beraber bahçede çiçekleri sularken pencereden bizi seyrediyordu. O bana «Cahit, çocuğum» diye seslenir, ben de «Babacığım» derdim.

O eve gelirken bahçede karşılar, bazen beline sarılır, eve kadar böyle yürürdüm. Annem de bir iki adım karşılar, elindekileri alırdı.

Pazar günleri dersim varsa, bahçede yaptığımız küçük çardağın altında çalışırdık. Ben birşeyi bilmi-

yorsam babam katiyen kızmaz, aklım almıyorsa bana başka örnekler bulur, çok yorulmuşsam dinlemeğe bırakır, hiç paylamazdı.

Nail bu hali görüyordu. Çocuk benim hayatıma imrenerek bakıyor, daha iyi anlamak için sokuluyor, anlamadıklarını soruyordu. Ona bazı defterler verdim. Kalbini kırmamak için :

— Bana fazla bunlar, istersen al Nail, dedim.

Defterleri elinde evirip çevirip, kızarıyordu

— Babam duyarsa döver beni.

— Mademki baban almıyor, ne ile ödev yapacaksın? Sen al, elinde görürse arkadaşımın dersin.

Zaten öğretmen sıkıştırıyordu. Zavallı çocuk mahrum ve açtı. Tatilde herkes yemiş yerken o bir köşeye çekiliyordu. Çünkü ona hiç para verilmiyordu.

Çocuk olduğu, içi çektiği için verdiğim çikolata, şeker, gibi şeyleri artık hiç ses çıkartmadan alıyordu. Aramızda yavaş yavaş bir arkadaşlık başlamıştı.

Ona yardım etmekten hoşlanıyordum. Yavaş yavaş onu oyunlara sokuyordum. Zavallı aç bırakıldığı için arsız olmuştu. Bazen başka arkadaşlardan da yemiş istiyordu.

Babam evde

— Bu zavallı çocuğun sonu iyi olmaz, diyordu. Annesi de onlar da korku ve dayak yüzünden yalancılığa başladılar. Kadın çocuklarına yedirmek için evin masrafından para ayırıyor, her akşam ayakkabılar kömürlüğe saklanıyor. Yalan söylemeğe mecbur kalıyorlar. Hakları var, ama bunun sonunda bu çocuklar hilekâr, yalancı ve daha sonra hırsız olacaklar. Bu kadar dayak yiyen bir oğlan nihayet canına yetecek babasına karşı gelecek belki de bir gün onun üstüne yürüyecek.

— 5 —

Okulda beşinci sınıfa geçeceğim sırada bir akşam eve çok üzgün gelmiştim. Annem beni kapıda bekliyordu. Karne alacağımı biliyordu. Yüzümün asıklığından işi anlamıştı. Çok canı sıkıldı :

— Bakalım babana ne cevap vereceksin? dedi.

Babam geldiği sırada ben yukardaydım. Annemin

— Cahidin iki kırığı var. Bütünlemeye kalmış. Kuzum Ekrem bunun için sinirlenme. Zaten oğlan çok üzüldü, dediğini duydum.

Babam heyecandan benim yemek yiyemeyeceğimi düşünüp yemekten önce bu dâvayı halletmek istedi. Soyunduktan sonra :

— Cahit Bey oğlumuz, karneden ne haber? diye sordu.

Kızardım, utandım :

— İki kırığım var babacığım, dedi. Ama tatilde çalışacağım. Biri coğrafya, biri de matematik. Nasıl olsa geçerim.

— Ama bütün tatil hepimize zehir olacak.

— Bir daha sene daha çok çalışırım.

— Öyle olsun bakalım.

İşte benim babamın beni zorlaması bu kadardı. Fakat zavallı Nailin babası benim babam değildi. Yine alt kattaki yemek odasında içmeğe başlayan Basri beyin sesi duyulmuştu

— Maide, nerede o oğlan?

Kapı gıcırtıları duyduk. Çocuk odaya girmişti. Babam:

— Yemeği yine bize zehir edecek bu adam, diyordu.

Daha o sözünü bitirmeden kıyamet koptu

— Sen bugün karne almadın mı?

— Aldım.

— Niye getirip göstermiyorsun.

— Yemekten sonra getirecektim.

— Getir bakayım.

Çocuk kimbilir ne haldeydi. Yemeğimizi bırakmış, nefes bile almadan dinliyorduk. Konuşmalar odanın içinde gibi yakın geliyordu

— Bunlar nedir?

— Şey, bütünleme.

— Bütünleme ne demek oluyor?

— Okullar açılınca tekrar imtihan olacağım.

— İkmale kaldım desene?

—

— Sen mektebe gitmiyor musun?

— Gidiyorum.

— Derse çalışmıyor musun?

— Çalışıyorum.

— Peki bu ne böyle?

— Herkesi evinde çalıştırıyorlar. Ben anlayamıyorum ki. Öğretmen ananız, babanız yardım etsin, diyor. Anneme soruyorum bilmiyor.

— Anan senin öğretmen mi? Nereden bilecek. Gözünü açıp kulağını verip niye dinlemedin?

—

— Cevap versene.

— Babacığım çalışırım. Gene sınıfımı geçerim Hem benim ne kitabın var, ne defterim. Hep arkadaşlarımdan okuyorum.

— Sen daha söylenecek misin karşımda.

Annem kulaklarını tıkadı. Babam havlusunu boynundan çıkartarak yemek masasının üstüne çarpıp odadan çıktı. Ben seslerin geldiği duvara bakıp donup kalmıştım.

Nailin acı acı bağırdığını, gürültüler arasında maide Hanımın :

«Basri bey zaten zayıf çocuk Allahını seversen yavaş vur» diye bağırdığını duydum. Tokat sesleri, boğuk çığlıklar birbirini takip etti. Nihayet yalnız Maide hanımın uzaktan duyulan ve ağlayan sesi kaldı.

— Ah gözüm, ah gözüm.

O gece bize zehir oldu. Ertesi gün adam işine gitti. Maide Hanım kızını göndermiş tentürdiyot istemiş. Kendisi ortaya çıkmıyordu. Kız:

— Babam annemin gözüne vurdu. Mosmor şişti. Gözü kapandı!

Diye ağlaya ağlaya bize anlatıyordu, tentürdiyotu ağabeyisinin başındaki yaraya süreceklermiş.

Zavallı çocuk ağlamaktan tıkanıyordu. İçi katılmıştı. Annem biraz temiz pamuk alarak komşu eve gitti. Orada epeyce kaldı. Dönüşte onu da ağlamış buldum. Bana :

— Gözüne yumrukla vurmuş kadının, diyordu. Naili de bir temiz dövmüş. Çocuk baygın yatıyor. Küçüğün de korkudan dili tutulmuş. Allah vere de yılancık olmasa.

Komşumuzun hali bize dert olmuş, ağzımızın tadı kaçmıştı. Aradan günler, haftalar geçti. Basri Bey sabahları işine gittikten sonra Nail bize geliyordu. Babasının göreceğinden çok korktuğu halde yine bize geliyor, benim odamda günde birkaç saat ders çalışıyorduk

Bütün o küçük aile, Nail, Maide hanım ve Suzan, evin erkeği olan babaya karşı birlik olmuşlardı. Kadın ağlar ağlar anneme çektiklerini anlatırdı.

Biz ders çalışırken babam evde ise mutfakta bir defa olsun gelip Naille konuşur ona öğüt verir, bir gün kendisinin yetişmiş bir adam olacağını, kendi başına bir aile reisi durumuna geleceğini, bu sıkıntıları unutacağını anlatırdı.

Bizim çok yardımımız oldu. Nail ikmal imtihanlarını verdi ve o da benim gibi ilk okuldan mezun oldu.

Babam beni orta okula yazdırdı. On iki yaşımı bitirmiştim. Artık uzun pantolon giyiyor ve gıravat takıyordum. Evin içinde babam bana seslenirken «Cahit Bey oğlumuz» derdi. Ben de hemen «buyurun babacığım» diye cevap verirdim. Evimizin içinde birbirimize karşı olan sevgimiz artıyordu.

Buna karşılık, bitişik komşunun çocuğunu çağırırken «Ulan» diye bağırdığını duyuyorduk. Nailin adı ulan, kızcağızın adı da piçkurusu idi. Maide hanıma bile karı diye bağıran adam artık yemeklerini de tek başına yiyor ve bütün aile onun içmesine, yemesine hizmet ediyordu.

Basri By bize karşı artık açıktan açığa sataşamıyordu. Babamdan çekiniyordu. Komşularımız bunun için anneme:

— Şükran hanım, diyorlardı. Sizin bey bu adamın hakkından geldi. Hiç olmazsa kötülükleri artık evinin içinde kalıyor. Sizden evvel burada ne evsahibi barınabildi, ne de kiracı.

Annem de biraz dertliydi

— Ama bize de kötü örnek oldu bu adam. Bazen bizim Bey de komşudan görerek bana karşı sesini yükseltiveriyor.

Fakat annem babamdan şimdi daha memnundu. Galiba erkeklerin biraz sert olmaları kadınların daha hoşuna gidiyordu.

Ben ortaokula gidip gelmeğe başladım. Fakat Nail imtihanlarını verdiği halde babası onu okula yazdırmadı. Bir gün babam bahçede çalışırken, herşeyi unutmuş gibi Basri beye seslendi. Duvarın üzerinden şöyle konuştular

— Basri Bey, işinize karışmak istemem. Ama Nai lin okula gitmediğini görüyorum. Okutmayacak mısınız?

— Okuyacak kafa yok ki haylazda.

— Basri Bey, benim Cahit' de ikmale kaldı. Böyle bir iki bocalama ile çocuklardan ümidi kesmemek lâzım. Çocuktan duydum. Nail de ikmal imtihanlarını vermiş. Galiba sizin çocuk bizimkinden daha akıllı. Siz hiç meşgul olmadığınız halde muvaffak oldu. Ben Cahide çok yardım ediyorum.

— Ee bakalım. Bu oğlanlardan insana hayır mı gelir. Sağa sola tenbih ettim. Bir sanata vereceğim.

— Siz bilirsiniz Basri Bey ama haliniz vaktiniz yerindeyken, ele güne karşı olsun okutmanız daha iyi olur. Baba olarak vazifenizi yapmanız lâzım.

— Ben yapacağımı bilirim. Kimse karışamaz benim işime.

Babam fazla israr etmedi. Fakat Naile yazık olduğunu o da biliyordu. Bu kötü adam oğlunun istikbalini de mahvediyordu.

Naili ortada göremiyorduk. Hepimize merak olmuştu. Bir gün annem Maide Hanıma sordu. Çocuğu bir kunduracının yanına vermiş babası. Sabahları erkenden çıkıyor ve gece karanlıkta dönüyormuş.

Bir gün oturduğumuz semte epeyce uzak olan çarşıdan geçiyordum. Bir kunduracı dükkânının önünde Naili gördüm. Dükkânın yanındaki duvara sırtını dayamış, yere çökmüş, mahzun mahzun gelip geçenlere bakıyordu.

Yanına sokuldum. Beni gördüğüne hiç sevinmedi. Belki de okuldan alınıp böyle bir kunduracının yanına çırak verilmesi gücüne gidiyor ve utanıyordu.

Komşumuz sık sık bizimle kavga ediyordu.

O kalkıp gitmek istedi. Ben bana uzatmadığı elini tutup sıktım. Bir iki çırak daha vardı orada. Bize bakıyorlardı. Benim gibi uzun pantalonlu şık giyinmiş, kolunda parlak okul çantası bulunan bir çocuğun Naille konuşması onları da şaşırtmıştı.

— Burada mı çalışıyorsun Nail, dedim.

— Evet, dedi.

— Sanki baban seni okutsaydı ne olurdu. Pekâlâ okumağa hevesin vardı. Yine beraber bir okula giderdik.

Gözlerinin içinde yaşlar vardı. Acıyan bir yerine dokunmuşum gibi yüreği sızlamıştı. Ben

— Ama zararı yok, dedim. Çalışırsın bir sanat öğrenirsin. Büyük bir mağaza açarsın.

Bütün söylediklerimi duymuyordu. Ondan bütün hayatını kaplamış bir usanç vardı.

Onu orada mahzun bırakarak ayrıldım. Pazar günleri de hiç evden çıkmıyordu. Fakat babasının onu azarladığını duyuyordum.

Bir akşam okul dönüşü onun çalıştığı dükkâna uğradım. Beni görünce kıpkırmızı oldu. Ustası seslendi:

— Hayrola küçük bey, bir şey mi yaptıracaksın?

Ben gülerek

— Nail benim mektep arkadaşım, dedim. Ona uğradım.

Kunduracı beni süzdü. Kaşlarını çattı ve Naile ters ters bakarak

— Görüyorsun ya, dedi. Bak oğlu nasıl çalışıyor. Sen de haylazlık etmeseydin, sen de okur, adam olurdun.

Orada müşterileri oturttukları bir sandalyeye iliştim. Usta lâfını bitirip de üstelik «Tuh sana» dedikten sonra ben:

— Ustacığım, dedim. Nail çok çalışkan bir çocuk. Okumağa da çok hevesi vardı ama onu babası okutmadı.

Kunduracı işini bırakıp benimle konuşmağa başladı

Nailin gözlerinden birer damla yaş meşin göğüslüğün üstüne düştü.

— Öyle şey mi olur?

— Oluyor işte, dedim. Bunlar bizim bitişik komşumuz. Babasının nasıl bir adam olduğunu biz biliyoruz. Naili okula göndermeyip de bir yere çırak vermesi hepimizi üzdü. Kitap almaz, kalem almaz, harçlık vermez, üstelik dayak atar ama yine de Nail okurdu. İlkokulu beraber bitirdik.

Kunduracı biraz şaşaladı. Naile döndü:

— Baban seni neden okutmadı? dedi.

— Düşmanlığından.

Nailin gözlerinden birer damla yaşla tekerleyip meşin göğüslüğün üzerine döküldü. Kunduracı yaşlı, zayıf bir adamdı. Birden bire acımıştı.

— Halbuki bana okumak istemediğini, okuldan kaçtığını söyledi, hanginize inanayım, dedi.

Ben karşılık verdim:

— Ustacığım sen bir gün onların evine gidersen herşeyi daha iyi anlarsın, dedim. Nail burada da adam olur. Ama yeter ki babası onu rahat bıraksın.

Nilin gözlerindeki yaşlar arttı. Sesi titredi:

— Hem okuldan aldı, hem her akşam dayak, dedi.

Kolunu sıvadı. Omuz başı mosmor çürümüştü:

— İşte, dedi. Eliyle vurduğu yetişmiyor. Akşam yere düştüm. Bu sefer tekmeledi. Öldürse de kurtulsam.

Çocuk ellerini yüzüne kapattı, hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı. Kunduracı çok üzülmüştü. Meraklı meraklı sigarasını yaktı. Uflayıp, pufladı sonra

— Bunun için mi sabahtan beri iç çekip duruyorsun? dedi.

Nail başı önde, hem gözlerinden yaşlar iniyor, hem elindeki eski bir ayakkabının kirli pençesini sökmeğe çabalıyordu. Elleri kirlenmiş, çizilmiş, hırpalanmıştı. Fakat şu sırada içi herhalde ellerinden daha fazla kararmıştı.

Ben çok merak etmişim gibi yanına oturarak yaptığı işe bakıyor ve onu konuşturmağa çalışıyordum. Ben ayakkabının nasıl yapıldığını sorarken o da bana okulda hangi hocaların bulunduğunu, tanıdık arkadaşlar olup olmadığını soruyordu.

Ayrılırken elimi uzattım, o bana elini vermedi:

— Ellerim çok kirli, dedi.

Zorla elini tuttum, sıktım:

— Çalışan eller kirli olmaz. dedim.

Ben kapıdan çıktıktan sonra ustası söylendi:

— Bu iyi bir çocuğa benziyor be Nail.

Çalışan eller kirli sayılmaz ama eve gidip elimi bir iki defa yıkadığım halde temizliğine bir türlü inanamıyordum.

Ben altıdan yediye, sonra sekize geçtim. Ortaokulun son sınıfına geldim. Nail hep o kunduracının yanında çalıştı. Tamamen üç sene onu orada gördüm. Bazen dükkâna uğrayıp küçük iskemleye oturdum. Naîl yavaş yavaş değişmiş, nihayet kaba bir genç olmuştu. Ben incelmiş, uzamıştım. Fakat o uğraşa uğraşa, güç işler yapa yapa genişlemiş, bilekleri kalınlamış, parmakları kütük gibi birşey olmuştu. Elini sıktığım zaman çok katı olduğunu duyuyordum.

Onun bu katılık içine de işlemiş huyları da değişmişti. İhtiyar usta ile münakaşa ediyordu. Artık ağlamıyordu. Dişlerini sıkıyor, ağzından küfürler çıkıyor ve babasından bahsederken:

— Alacağı olsun onun, diyordu.

Yavaş yavaş irileşip kuvvetlendikçe babasına karşı düşmanlığı artmağa başlamıştı. Ustası bazen:

— Oğlum, ne de olsa babandır.

Dediği zaman dişleri sıkıyor:

— Olmaz olsun, diyordu Yediğim dayakları unutamam, Zavallı anama ettikleri yeter. O rakı ziflensin, en iyi yemekleri yesin, bir damla çocukla zavallı anam karşısında emir beklesin. Kimin evinde görülmüştür bu.

Çocuğun hakkı vardı. Fakat benim için de o artık kötü bir arkadaştı. Annem babam onunla konuştuğumu, arkadaşlık ettiğimi istemiyorlar. Fakat ben onu birden bire bırakamıyordum. Onun başına gelenler beni çok üzüyordu.

Bir gün okul dönüşü dükkâna uğradığım zaman onu göremedim. Ustası bana oturacak yer gösterdi:

— Ben de seni bekliyordum delikanlı, dedi. Nail iki haftadır dükkâna gelmiyor. Hasta olmasından korkuyorum.

— Hasta olsa duyardık usta, dedim.

— Öyleyse babası buradan alıp başka yere verdi.

Ben sordum:

— Burada çalışmıyor muydu?

Adamcağız bir ipi balmumlarken bana anlattı:

— Neme lâzım, akıllı bir oğlandı. Aşağı yukarı üç senedir yanımda. Hani bir ayakkabıyı ölçü almasından kalıba çekmesine, alt geçirip tamamlamasına kadar hepsini yapar. Son zamanlarda babası daha çok geliyordu. Bir iki defa parayı elinden aldığı için itiraz ettim. «Bu çocuk yarı aç çalışıyor, bütün parasını sen alıyorsun» dedim. Bana kızdı. «Sen kunduracısın, böyle şeye aklın ermez, önündeki işine bak. Ben onun babasıyım» dedi. Hakikaten çocuğa dilenciye para verir gibi yiyecek parası veriyor. Koca delikanlı akşama kadar çalışıyor, bu nasıl babalık anlayamadım.

Ben onların hayatını biraz anlattım. Kunduracı üzüldü:

— İlk günlerde ben Nailin kalbini biraz kırdım, dedi. Ne bileyim babası bana «Bunca masraf ettim okumadı, şurada burada haylaz geziyor, bari bir işe yarasın, sanat öğrensin» demişti. Ben de el sözü daha çok tesir eder diye Naili hergün azarladım.

— Talihsiz bir çocuk dedim. Babam hep söylüyor. Bu çocuk bir serseri olursa bütün suç babasınındır diyor.

— Sen onu görürsen bana yolla.

— Peki ustacağım.

Dükkândan ayrıldım, Naili çok merak ediyordum, çok geçmedi. Bir pazar günü bitişik komşuda yine görültüler, yüksek sesle konuşmalar başladı. İş biraz sonra bahçeye döküldü. Perdenin arkasından hepimiz seyrediyorduk. Karşı komşular da pencerelere üşüşmüşlerdi. Nail çıkıp gidiyordu. Babası arkasından koşmuş, kapıdan bağırıyordu:

— Ne cehenneme gidiyorsun?

— Beni kovdun ya, gidiyorum işte.

— Bir yere gidemezsin. Seni ayağımın altına alacağım, geberteceğim.

— Baba yeter artık attığın dayak. Sabrım tükendi. Aklına başına topla, ben de sana el kaldıracağım.

Nailin yüzü mosmordu. Fakat babası söz anlar, doğruyu görür bir adam değildi. Hiddetinden tepiniyordu. Oğlunun üstüne yürüdü, yüzüne bir tokat attı. Maide hanım araya girdi:

— Basri Bey, sende hiç insaf kalmadı mı? Ne yapıyor bu çocuk sana? Nedir senin elinden çektiğimiz, Allahtan korkmuyor musun?

Sen misin böyle söyleyen. Basri Bey bir tokat da kadıncağızın yüzüne patlattı. Maide hanım oracığa yığılıverdi. Bu sefer küçük kız ağlaya ağlaya anasının üstüne kapandı.

Onun küçük çığlıkları Basri beyi büsbütün delirtti. Biçare yavrucağı kolundan kavradığı gibi fırlattı Suzan zaten cılız, aç bakımsız bir yavrucaktı. Beş on adım ötede yere serildi.

Nail bu hali görünce dayanamadı. Babasına doğru bir iki adım attı. Dişleri sıkılmış, gözleri kan çanağına dönmüştü.

— Bir daha anama, kardeşime vurursan ben de sana vuracağım, diye bağırdı.

Basri bey orada eline bir sırık geçirdi. Nailin üstüne doğru koştu. Fakat ayağı yerde bir paçavra gibi yatan kızcağızın vücuduna takılmış ve Basri bey olanca hızı ile yere düşmüş olacak ki sersemledi.

Bu sırada gürültüyü duyan bir polisle bekçi bahçeye girmişlerdi. Nail anasını kaldırmağa çalışıyordu. Kadının ağzından, burnundan kan geliyordu. Basri beyin de şakağından yanağına doğru kan akıyordu. Yüzünde sıcak sıcak birşeyler gezindiğini duyunca elini yüzüne götürdü. Eli kana bulaşmıştı. Hemen bağırmağa başladı:

— Polis, polis görmüyor musun şu hali. Bu asi evlât beni öldürecek. Kafama vurdu, kafama.

Fakat ona bakan yoktu. Bir iki komşu kadın gelmiş, Maide Hanımı kaldırmışlardı. Yüzünü yıkıyor, kendine getirmeğe uğraşıyorlardı. Bekçi çocuğu yerden kaldırmış, kucağına almıştı. Zavallı yavrucağın bir kolu çürümüştü. Canının acısından ağlıyordu.

Polis bağırdı:

— Basri Bey, haydi karakola.

Basri Bey kendisini haklı göstermek istiyordu:

— Haydi, haydi gidelim. Bu alçak evlâdı hapishanelerde süründüreceğim.

Hep birden karakolun yolunu tuttular. Bu sabah kavgası bizim ağzımızın tadını kaçırmıştı. Babam pek sinirlenmiş, annem de ağlamağa başlamıştı.

Öğleye doğru komşulardan birkaçı ile bitişik komşular eve döndüler. Fakat Nail ortada yoktu.

Babam komşulardan birine sordu. Nailin suçlu görüldüğü anlaşılmış ve karakolda alakoymuşlar.

Babam dayanamadı. Hemen giyindi. sokağa fırladı.

Onu merakla bekledik. Bir saat sonra döndü. Komisere işi anlatmış, o kadar dayağa rağmen Nailin babasına el kaldırmadığını söylemiş. Fakat kadın korkudan kendisine kimin vurduğunu bilmediğini söylemiş.

Ertesi gün ben okula gitmiştim, biz daha kahvaltı dayken kapı çalındı. Annem kapıyı açtı Gelen Maide Hanımdı. Kucağında Suzan vardı. Çocuk sararmış, halsiz ve acılar içindeydi.

Maide hanım yanındaki iskemleye çöktü ve ağlamağa başladı:

— Nail bu gece eve gelmedi. Onu belki de hapishaneye yollamışlardır. Bütün gece ağladım, uyumadım.

Annem kendini tutamadı:

— Maide Hanım, dedi. Babasına vurdu diye karakolda ifade veren siz değil misiniz?

Kadın daha fazla ağladı:

— Benim ama ne yapabilirdim. Yolda bana böyle söylemezsem şu yavrucağı duvara çarpıp öldüreceğini söyledi.

Annem artık isyan ediyordu:

— Ne zamana kadar bu adamın kahrını çekeceksiniz? Kendi oğluna iftira eden bir adamdan hayır mı gelir?

— Biliyorum Şükran Hanım, biliyorum ama, kapımız kapanıp da içeriye çekildiğimiz zaman o canavarla başbaşa kalıyoruz. Bizi bulup öldürmeyeceğini bilsem bir gün bile durmam, zaten Nail söylüyor, ben çalışır size bakarım, hiç olmazsa başımız dinç kalır, diyor.

— Peki şimdi ne yapmak istiyorsunuz?

— Bilmiyorum. Gidip komisere yalvarayım diyorum.

— Hemen gidin bari, çocuğu bırakın bana.

— Ben de onu rica edecektim.

— Cahit de sizinle gelsin.

Çocuğun kolu omuzuna kadar şişmişti. Kalçasında ve başında da çürükler vardı, kolunu kımıldatamadığı için annem ona süt içirdi. Biraz sonra Maide hanımla beraber yola çıktık.

Maide Hanım Komiserin odasına girer girmez hıçkırarak ağlamağa başladı. Ağzını açıp konuşamıyordu. Onun yerine olup bitenleri ben anlattım. Komiser ayağa kalktı, kapını önüne çıktı, bir polis memuruna seslendi.

— Naili buraya getirin.

Ben merakla kapıya bakıyordum. Bir iki dakika sonra Nail odaya girdi. Girdi ama okul arkadaşım artık benim tanıdığım çocuk değildi, gözleri şişmiş, yüzüne bir sarılık gelmişti. Bu şiş gözlerinde sonsuz bir hiddet vardı.

Maide Hanım oğlunun boynuna sarıldı. Yine hıçkırarak ağlıyordu.

— Evlâdım, Nailciğim, elimden ne gelir. Kardeşini öldüreceğini söyledi, korktum.

Komiser ciddî bir sesle:

— Maide Hanım, dedi. Demek Nail babasına el kaldırmadı?

— Hayır Komiser bey.

— Peki babası ne diye ona iftira ediyor?

— Ah Komiser bey, böyle canavar adam görülmemiştir. Beni tokatladı. Yere yuvarlandım. Kızım üstüme atıldı. O bir damla çocuğu da kolundan tutup savurdu. Zavallının kolu şişti. Her tarafı çürük içinde. Masum çocuğuna kıyan bir adam böyle yetişmiş oğluna ne yapmaz.

— Komiser: Otur şu iskemleye dedi.

Nail olduğu yerde titriyor yumrumlarını ve dişlerini sıkıyordu. Dikkat ettim, Komiser Maide hanımla konuşurken Naili hiç gözden uzak tutmuyor.

Birden ona dönerek:

— Oğlum, dedi. Otur bakayım şu iskemleye, sana soracaklarım var.

Nail oturunca daha sakin bir sesle sordu:

— Baban diyor ki, okula yolladım, kaçtı. İşe koydum, paraları alıp serseriliğe başladı. Evden de öte beri aşırıyor. İşte bugün de bunca yıllık babasına el kaldırdı. Sopa ile dövdü beni.

Nail hırsından deli oluyordu. Konuşamıyordu bile. Ben kendimi tutamadım.

— Komiser bey, dedim. Nail benim ilkokul arkadaşımdır. Onun babası benim babamdan varlıklı olduğu halde bugüne kadar ne bir kitap almıştır, ne de defter. Nail hep arkadaşlarının yardımiyle okur. Babasının yaptığı her akşam içmek ve dayak atmaktır. Beşinci sınıfta ben de ikmale kaldım, Nail de. İkimiz de çalıştık. Diploma aldık. Fakat babası onu okutmadı. Bir sene bile sınıfta kalmamıştır. Onun çalışkanlığını hocaları da bilir. Hem okumağa çok hevesi vardı.

Komiser bana sordu:

— Sen Nail'in avukatı mısın?

— Hem okul arkadaşı, hem de bitişik komşusuyum dedim. Zavallı Nail'in haline bakınız. Bu halde nasıl konuşacak. Onların çektiğini bütün mahalle biliyor. Ama Basri Beyin edepsizliğinden usandıkları için kimse işlerine karışmıyor.

Maide hanım ağlayarak:

— Cahit doğru söylüyor, dedi. Zavallı Nail kunduranının yanında çalışıyordu. Aldığı haftalığı babası on parasına kadar elinden alıyordu. Sabahleyin çocuk erkenden işe giderken yanına yiyecek vermiyeyim diye gözünü üstümüzden ayırmaz. Açlık, sefalet çekerse adam olurmuş. Kadri usta Nailin gündüzleri aç kaldığını görmüş; işi anlamış; yemek parasını haftalığından kesip Nail yedirmeğe başlayınca babası onu artık oraya yollamadı. Başka bir kunduracının yanına verdi.

Komiser gittikçe hırslanıyor ve yerinde duramıyor, odada geziniyordu. Birden Nailin yanına gitti, elini omuzunana koydu:

— Ne düşünüyorsun Nail?

Nail dişleri arasından:

— Bundan sonra bana bir fiske bile vuramaz. Komiser Bey, dedi. Ne anneme, ne kardeşime, ne de bana.

Komiser kaşlarını çattı:

— Yani sen de ona mı vuracaksın?

— Bugüne kadar çok dayak yedim komiser bey, anamın da dayak yemesine seyirci kaldım. Ama artık bıçak kemiğe dayandı.

Maide hanım yalvardı:

— Nail oğlum, neler düşünüyorsun?

Nail haykırdı:

— Senin için katlandım bugüne kadar. O yemek yer rakı içerken sen de, ben de bir esir gibi karşısında, ayakta bekledik. Bizim böyle gece yarılarına kadar aç kalıp ona hizmet etmemizden, onun rakı kokulu artıklarını yememizden hoşlandı, o ne sana koca oldu anne, ne de bana baba ben okuyordum, aç; mahrum okuyordum. Beni okuldan aldı küf kokan, çürük; ıslak kösele kokan havasız, ışıksız bir dükkâna tıktı. Orada tam üç sene ses çıkartmadan ağzımı açmadan çalıştım, eski; yırtık kunduraların iğrenç kokusu ciğerlerime sindi. Yemek yerken ellerimden o iğrenç koku genzime kaçar, bulduğum bir lokma ekmeği bana zehir ederdi. Herkesin de babası var, böyle mi yapıyor?

Çocuk haklıydı. Yine dişlerini sıkmış ve ağlamağa başlamıştı:

— Arkadaşlarım ortaokulun sonuna geldiler. Onlara rastlamaktan kaçıyorum, herkesten Cahitten bile utanıyorum.

Odada bir zaman komiserin ayak seslerinden ve Maide Hanımın hıçkırıklarından başka ses duyulmadı. Kapının önünde bulunan mahallenin eski polis memuru olduğu yerde kımıldadı. Komiser:

— Birşey mi var Ahmet Efendi? dedi.

Polis memuru:

— Komiser bey; dedi. Siz bu semte yeni tayin edildiğiniz için Basri Beyi henüz tanımıyorsunuz. Karısını ve çocuklarını dövmek; komşularına iftira etmek ve bütün mahallenin huzurunu kaçırmak suçu ile iki defa mahkûm olmuştur.

Komiser:

— Evet dedi. Mahallede olup biteni daha bilmiyorum. Şimdi Ahmet Efendi, bu hanımla beraber küçüğü alıp muayeneye götür. Rapor al. Nail de beraber gitsin. Akşama Basri Beyi buraya davet edeceğim. Naili ona teslim edeceğim. Ama ne söyleyeceğimi de ben biliyorum.

Maide Hanıma da dönerek:

— Hiç birşeyden korkmayın, dedi. Doktorun suallerine dosdoğru cevap verin.

— 9 —

Biz bitişik komşuda olup bitenleri merakla takip ediyorduk. O akşam eve Polis Ahmet Efendi gelerek Basri Beyi karakola götürdü. Pek az sonra baba oğul eve döndüler. Nail babasının arkasından yürüyordu.

Arası çok geçmeden Basri Bey bahçeye çıktı. Elinde bir bıçak vardı. Kapının önündeki söğüt ağacından kalınca bir dal kesip yonttu ve bir ucunu avucuna yerleştirip şöyle bir tarttıktan sonra içeriye girdi.

Annem meraklanmıştı. Babam üzüntüsünden ve hiddetinden yemeğe oturmadı. İster istemez bitişik duvara kulak misafiri oluyorduk.

Basri beye içki hazırlandığını duyduk. Ara sıra:

— Rakımı getir, su ver, kazık gibi durma, diye emirler veriyordu.

Nedense o akşam bir gürültü çıkmadı. Aradan böyle bir iki gün geçti. Babam merak edip karakola uğramış. Komiser ona meseleyi anlatmış.

Komiser Maide hanımın ve çocuğun Basri bey tarafından dövüldüğünü tesbit etmiş. Doktor raporunu da Basri beye okumuş ve:

— Bir fiske vurursan seni sabaha kadar karakolda da yatırırım, ertesi sabah da raporla beraber savcılığa veririm demiş.

Ama biz Basri Beyin rahat durmayacağını biliyorduk. Hafta sonu geldi. Yine bitişik komşuda münakaşa başladı. Basri bey rakısını içerken Naile seslendi:

— Nail.
— Efendim.
— Dükkândan kaç para aldın.
— Beş gün çalıştım yedi liradan otuz beş lira aldım.
— Senin gündeliğin 12 lira değil mi?.
— Evet ama siz ihtiyacım var diye ustadan elli lira peşin almışsınız. Onu kesiyor.
— Ver bakalım şu paraları.

Biz aradaki duvarın arkasından onları dinliyorduk. Nailin sesinin titrediğini duyduk

— Baba, sizin benim parama ihtiyacınız yok. Ben o para ile karnımı doyuracağım, akşamları da gece lisesine gidip okuyacağım.

— Senin sırtın kaşınıyor, galiba. Şu sopayı kimin için kestiğimi biliyorsun.

Ses yok. Basri bey yine bağırdı:
— Paraları getir dedim sana.

Nail cevap verdi
— Baba, ben aç mı çalışacağım.

— Geber açlıktan ver paraları.

Maide hanımın ağlamaklı sesi

— Ver oğlum, ver, diye duyuldu:

Nail sesini biraz yükseltti:

— Ben açmı çalışacağım anne. Babamın pàraya ihtiyacı mı var.

— Geber açlıktan, ver paraları.

Bir gürültü oldu. Birşeyler devrildi. Maide Hanım haykırdı. Biz nefeslerimizi bile tuttuk. Nail bağırıyordu:

— Baba, bugüne kadar senden dayaktan başka birşey görmedik. Artık aklını başına topla. Benim dayak yemeğe hiç niyetim yok. Bana elini uzatma.

— Vay, sen babana karşı mı geliyorsun?.

— Evet, artık karşı geliyorum.

— Şimdi seni eşek sudan gelinceye kadar döveceğim. Zaten bu günü bekliyordum.

— Haydi, vur bakayım.

Babam başını sallayıp:

— Zavallı çocuk, artık isyan etti, diyordu.

Maide hanım iki taraflı yalvarmaları arasında ayak sesleri itişip kakışmalar oluyor. Basri Bey soluk soluğa birşeyler yapıyordu. Nihayet ne olduysa bir şangırtı koptu. Nail:

— Otur oturduğun yerde, dedi. Aklını başına topla. Sende herkesin babası gibi adam ol. Ben gidiyorum Ama canım istedikçe buraya geleceğim, anama, kardeşime bir fiske vurduğun gün dayak nasıl atılırmış gösteririm sana. Vicdansız, alçak baba.

Bir kapı kapandı. Sonra sokak kapısının kapandığını duyduk. Bir dakika geçmeden Basri Beyin feryadı yükseldi

— Benim içki tepsime tekme atmak ha. Ben şimdi ona gösteririm.

Bahçe tarafına koştuk. Nail bahçe kapısına varmıştı. Babası elinde sopa ile evden fırladı. Oğlunun üstüne doğru koştu. Nail olduğu yerde babasını bekledi. Baba oğul karşı karşıya geldiler. Basri Bey sopasını kaldırdı. Fakat Nail onun bileğini tuttu, elinden sopayı aldı ve sokağa fırlattı:

— Sana aklını başına al diyorum, dedi. Sen baba değil bir düşmansın. Git rakını ziflen.

Nail. sırtını çevirdi, sokağa çıktı ve karanlıklara doğru yürüyüp gitti.

Nail artık evini terketmişti. Annesi gündüzleri bize geliyor, ağlıyor, dert yanıyordu.

Tamam on gün sonra okuldan çıkarken Nail beni beklerken gördüm. Yüzü sararmış; zayıflamış; üstü başı daha perişan olmuştu. Elimi uzattım, bana elini vermedi:

— Sen ev çocuğusun, dedi. Benim gibi serserinin elini sıkma.

— Sen benim arkadaşımsın Nail, dedim.

— Ben serseriyim, dedi. Kaç gece köprü altında yattım. Anamı merak ediyorum. O herif anamı dövüyor mu?

— Hiç duymadık Nail. Ama annen seni merak ediyor. Hep ağlıyor. Senin bu yaptığın doğru değil.

— Ne yapayım. Oturup dayak mı yiyeyim.

— Hayır ama? birşeyler düşünmek lâzım. Bak ne güzel akıl etmişsin, gündüzleri çalışmak geceleri derse gitmek iyi bir düşünce.

— Ne yapayım, iş yok, güç yok!.

— Baba olacak adam dükkâna gitmiş. Benim evden para çalıp kaçtığımı söylemiş. Usta da ona inanmış.

— Nail, eski ustan seni arıyordu. Görürsen bana getir demişti. Haydi ona gidelim.

— O herif yine tepeme dikilecek değil mi?.

Galiba Nail o gün açtı. Yoksa kabil değil razı olmazdı. Dükkâna giderken bana:

— Yanında hiç para var mı? dedi. Sonra veririm sana.

Yanımda iki lira vardı, verdim. Dükkâna gittik. İhtiyar usta Nailin haline baktı. Galiba gözü de tutmadı. İkimiz de alçak iskemlelere oturduk. Nail de anlattı ben de. Usta düşündü, düşündü:

— Tuttuğun yol iyi değil, dedi. Ama senin suçun yok. Senin elin işe epeyce yattı. İstersen yine burada çalış.

— Çalışırım ustacığım ama anlattık ya, yatacak yerim yok.

— Dükkânın üstünde kösele koyduğumuz yerde yat istersen.

— Yatarım usta. Şimdi gideyim, evden çamaşır alayım. Kaç gündür sokaklardayım. Anamı da göreyim, ağlıyormuş.

— Haydi git oğlum, pek geç kalma, dükkânı kapatır, giderim sonra.

— Gelirim ustacığım.

— Paran var mı?.

— Cahitten iki lira aldım. Bana yarına da yeter.

— Pekâlâ, yarın akşam sana biraz para veririm.

Birkaç gün sonra ben dükkâna uğradım. İhtiyar:

— Naili kösele almağa yolladım, dedi. İyi çalışıyor. Zavallı oğlan baba kurbanı.

Sonra bana anlattı:

— E, serseriliğe başlamış. Bir deneyeyim, dedim. Yere, köselelerin arasına beş lira attım. Ertesi sabah geldim, para yerinde yok. Erkenden kalkıp dükkânı süpürmüş. Ama parayı çivi kutusunun içinde buldum. «Bu nedir, kimin parası?» diye sordum. «Yere düşmüş usta, belki bir müşteri düşürmüştür» dedi. Onu tecrübe ettiğime üzüldüm doğrusu. İyi çocuk ama babası zorla kötülüğe sevkediyor.

— 10 —

Naili görmek için birkaç defa dükkâna gittim. Hatta onun yattığı yere çıktım. Dükkânın üstündeki yerin yerle bir küçücük bir penceresi vardı. Işık buradan geliyordu. Ben çok uzun boylu olmadığım halde ayağa kalkamıyordum, tavan o kadar alçaktı.

Zavallı Nail yere kalın kat bir şilte sermiş, birkaç okul kitabını tahtadan ve kirli bir sandığın üzerine koymuştu. Onun içindeki heveslerin büsbütün sönmediğini duvarlara çirişle yapıştırdığı resimlerden ve aldığı bir defterin içinde çözmeğe çalıştığı problemlerden anlıyordum.

Kendisini orada yoklamağa gittiğime hiç memnun değildi. Bana çektiği sefaleti göstermek istemiyordu.

Bir gün de onu elbiselerini yamarken gördüm. Bunu pek iyi beceremiyordu. Arkasındaki fanila yırtık ve kirden kararmıştı. Zaten her taraf o kadar kirliydi ki tertemiz giyinse birkaç dakika içinde kirlenirdi. Ben eve gider gitmez annem anlıyor:

— Gene Naili görmeğe gitmişsin, kösele kokuları sinmiş üstüne diyordu.

Benim en çok yarım saat dayanabildiğim o ıslak kösele kokusunu zavallı. Nail bütün gün ve bütün gece çekiyordu. Ona kısık bir öksürük yapışmıştı.

Hasta olmasından orktuğum için sorduğum zaman:
— Sigaradan, dedi.

Şaşırdım:
— Sigara mı içiyorsun? dedim.
— Elbette; dedi.

Sonra kendisini haklı göstermek için:
— Senin baban içmiyor mu? dedi. Erkeklerin hepsi içer.

— Annen buna çok üzülür; dedim.

Omuzlarını kaldırdı. Yavaş yavaş evinden soğuyordu. Anesine gelince, o durmadan ağlıyordu. Babam son bir defa teşebbüste bulunmak için Basri beyin bahçesine geçti. Onların konuşmalarını bitişik bahçeden kolayca duyabiliyordum.

— Komşu, dedi. Aramızda ileri geri çekişmeler oldu. Fakat aradan zaman geçince birbirimizi daha iyi anlayacağız.

Basri Bey suratını asarak:
— Benden ne istiyorsunuz? dedi.

— Basri bey, yetişmiş bir erkek evlâdınız var. Bugün değilse bile, ileride ihtiyarlığınızda size yardımcı olur. Bana kalırsa onun ahlâkı büsbütün bozulmadan eve almanız iyi olacak.

— Yoksa babam beni alsın diye haber mi yolladı?

— Hayır. Çocuğu evden kovdunuz, gelmemekte haklıdır. Ama onu arayıp bulmak, eve getirmek size düşer.

— O benim evlâdım değil artık.

— Basri Bey iş bu kadarla kalmaz. Yarın bakarsınız işi gücü bırakır, serseri olur. Belki size sataşır başınıza dert olur.

— Hele bir gelsin, kafasını kırarım.

— Basri bey ben komşuluk vazifemi yaptım. Artık üst tarafını siz bilirsiniz. Bu çocuk bir serseri olup ortaya çıkarsa sebep doğrudan doğruya siz olacaksınız.

— Benim işime kimseler karışamaz.

Babam döndü; geldi.

Komşularımızın hali size de üzüntü oluyordu. Basri Bey artık bize sataşmıyordu ama evin içindeki kavgaları eksik değildi. Şimdi epeyce büyümüş olan kızı Suzan babasının bütün sıkıntılarını çekiyordu. Babası okumağa heveslı olan kızını bazen hiç sebepsiz okula göndermiyordu. Evde kızcağızın ders çalışmağa zamanı yoktu. Babası durmadan işler emreder, hiç sebepsiz azarlar ve haftada bir iki defa olsun döverdi.

Çocuk düşmanı olan bu adamın dairesinde ve mahallede bir tek arkadaşı yoktu. Onu kimse aramıyor; kimse selâm vermiyordu.

Suzan babasından çok korktuğu için okuldan gelir gelmez derse çalışıyor, sabahları da pek erken kalkarak

yine gücü yettiği kadar okuyup yazıyordu. Sınıfta kalırsa babası onu okuldan alacaktı.

Sefalet ve korku çekme sırası bu kızcağıza gelmişti. Zayıf saz benizli, üstü başı soluk ve yamalı bir kızcağızdı. Babası o kadar fena ve huysuz bir adamdi ki annemin gizli gizli diktiği mektep formasını babasına göstermemek için çok uğraşıyordu. Okuldan gelir gelmez o formayı çıkartır, eski bir entari giyerdi. Babam:

— Zavallı çocuklar, diyordu. Birisi serseriliğin yolunu tuttu. Şimdi sıra kıza geldi. Zorla yalancılığa, hileye alışıyor.

Hakikaten de öyle oluyordu. Artık kız durmadan babasına yalan söylüyordu. Kitaplarının, defterinin arkadaşına ait olduğunu bildiriyor, odada ders çalışırken yanına çağıran ve nerede olduğunu soran babasına hemen:

— Karnım ağrıyor, yatıyorum, diyordu.

Babası hemen şu cevabı duyunca dişlerini ve yumruklarını sıkıyor ve başını sallıyordu:

— Eh, senin bu çocukların elinden çekeceğin var.

Babam haklıydı. Söyledikleri, tahmin ettikleri de birer birer ortaya çıkıyordu.

Suzanın ilkokulu iyi derece ile bitirmesine babası hiç sevinmedi. Kızını ortaokula vermeğe yanaşmadı. Bir akşam onların yeni bri kavgalarına şahit olduk.

Zavallı Suzan herşeyi göze almış ve babası rakı içerken ona yalvarmağa başlamıştı:

— Babacığım, bütün arkadaşlarım ortaokula yazılıyor. Siz beni ne zaman yazdıracaksınız?.

Basri Beyin sesi yükseldi:

— Orta okul mu? Okudun okuyacağın kadar. Mutfağa gir, anana yardım et. Hasta olup yatarsa işleri kim görecek.

— Babacığım ben hem iş görür, hem de okurum.

— Bir daha ağzından bu lâkırdıyı duymayacağım. Defol karşımdan.

— 11 —

Suzanı okula annem yazdırdı. Babam ona kitaplar aldı. Okullar açıldı. Babası daha evvel işe gittiği için çocuk onun arkasından sokağa fırlıyor gizli gizli çalışıyordu. Anası da kızı da büyük bir korku içinde yaşıyorlardı.

O sıralarda ben lisenin son sınıfına devam ediyordum. Yaşım onsekize gelmişti. Yine o sırada Nail ihtiyar ustanın dükkânını bırakmıştı. Nereye gittiğini ne iş yaptığını bilmiyorduk.

Bir pazar günüydü. Bitişik komşunun bahçesinde yine kıyametler koptu. Biz pencereye gittiğimiz zaman orada Polis Hidayet efendi de vardı. Bir köşede duruyor ve işe karışmıyordu.

Nail gelmiş anasını aşağıya çağırmış fakat Basri Bey kadına müsade etmemiş eline eski bir baston alarak bahçeye koşmuştu. Fakat Nail biraz daha boylanmış; irilmiş ve güçlü kuvvetli bir delikanlı olmuştu.

Basri Bey onun kılının bile kıpırdamadığını görünce duraklamıştı. Nail artık babasına yumuşak muamele etmiyor ona düşman gibi bakıyor; diş dişlerini gıcırdatıyordu.

— Hayrola Moruk, o sopa ile beni mi döveceeksin. Bana baksana sen. Bende dayak yiyecek göz var mı?

Oğlu irilip kuvvetlenmiş, babası içkiden ve yaşlılıktan epeyce göçmüştü. Bu işin sonunun neye varacağı belliydi. Basri bey hiddetinden kıpkırmızı kesilmişti, ama elinden birşey gelmiyordu.

— Nail, güçlü - kuvvetli olmuştu.

Nail evin kapısına bir tekme indirdi. Kapı arkasına kadar açıldı. Nailin sesi duyuldu:

— Hey, ana, aşağıya in bakalım.

Kadın nefes nefese bahçe kapısına indi. Nail ondan hesap soruyordu:

— Bana bak bu sarhoş seni dövüyor mu?

— Hayır dövmüyor oğlum, dövmüyor.

— Bana yalan söyleme karışmam ha.

— Yalan söylemiyorum Nail.

— Kızı dövüyor mu?

— Şey, hayır.

— Nesinden korkuyorsun be? Yetmedi mi çektiğin. Bundan sonra hele bir el kaldırsın da göreyim.

Nail pencerelere bağırıyordu

— Suzan, buraya gel.

Kimbilir nasıl korkular içinde bulunan Suzan ağlaya ağlaya aşağıya indi. Nail ona baktı ve babasına dönerek:

— Sen ziftin pekini iç vicdansız herif, dedi. Şu kızcağızın haline bak. Paraları bankaya yatır, aylığı rakıya ver, bu kadın bu kız böyle sefil aç yaşasın.

Basri beyin sesi bile çıkmıyordu. Nail kabara kabara kızkardeşini sorguya çekti:

— Seni okula yazdırmadı mı baban?.

— Şey yazdıracak ağabeyciğim.

— Ne zaman yazdıracak?.

— Bilmiyorum vakit olmadı.

Kızı iki ateş arasında kalmıştı. Basri beyin yüzündeki kızıllık gitmiş benzi bembeyaz kesilmişti.

Nail bağırıyordu

— Beni serseri ettiği gibi seni de mi sürtük edecek.

Nihayet seninde canına yettirecek evden kaçırtacak mı? Bana bak anne; ben artık tepenizdeyim. Beni bu yola düşüren babamdır. Elimden bir kaza çıkarsa ilk defa onun için çıkacak. Anladın mı?.

— Allah saklasın oğlum.

— Benim kılım bile kıpırdamaz anam. Ben canla başla çalıştım. Bu evlât düşmanı sarhoş herif beni serseri etti. Vebali onun boynunadır. Bundan sonra ektiğini biçeçek. İşte benim lâfım bu kadar. Haydi Allahaısmarladık anam Allahaısmarladık Suzan.

Nail elini havada salladı; babasına bir kere bile bakmadan ve bir tek kelime söylemeden yürüyüp gitti.

Pencerelerdeki komşular; sokakta durup münakaşayı seyredenler, polis Hidayet Efendi, Basri Bey, karısı ve kızı bir zaman öylece donup kalmışlardı.

Basri Beyin galiba yüzünde yaşlar vardı. Nihayet başını kaldırmış ve halâ orada duran polise seslenmişti:

— Gördün mü sen hayırlı evládı?

Polis içini çekti ve:

— E, dedi. İnsan ne ekerse onu biçer.

— 12 —

Pencereden çekildik. İçeride, bitişik komşuda iri iri konuşmalar oluyor, Maide Hanımın sesi daha fazla duyuluyordu:

— Basri Bey, biraz yüzünü yıka, aklını başına topla. Üzülme bu kadar. Ne yapalım; serseri oldu. Sen yaşlı bir adamsın, hiddetlenmek üzülmek sana yaramaz.

— Allah hepinizin belâsını versin. Siz beni öldüreceksiniz.

— Bizim elimiz ermez, gücümüz yetmez Basri bey. Hâlâ karşıda divan duruyoruz, sen yemeğini, rakını içerken biz hasta bile olsak sana hizmet ediyoruz. Sen bir türlü insan kıymeti bilmedin. Bütün aileni sana bir esir zannettin. Hâlâ bu kafadasın.

— Kadın sus. Başımı belâya sokma?.
— Ben seni teselliye çalışıyorum!
— Lüzumu yok, ben size yapacağımı bilirim.
— Anlaşıldı Basri Bey, sen biricik evlâdını bir ca-

navar yapıp çıkarttın ortaya. Kuzu gibi çocuğun ahlâkını bozdun, dayakla, hakaretle, açlıkla terbiyeye kalktın. Hem seninki terbiye değil hainlik.

— Kadın sus; şimdi ayağımın altına alırım seni.

— Yooo, yeter artık Başri Bey. Bundan sonra dayak yiyecek değilim. İnsan gibi yaşayalım.

— Haydi bakayım, piçini al da defol, oğlunun yanına git.

— Basri Bey, sen aklını büsbütün kaçırdın galiba. El âlem sana ne der? Hem nereye gidebilirim. Anamdan babamdan kalan iki parça şeyi satıp parasını bankaya kendi adına yatırdın. Beni on parasız bıraktın, şimdi de kovuyor musun?.

— Sana piçini al defol diyorum.

Maide hanım ağlamağa başladı. Suzan da ağlıyordu. Evde bazı gürültüler işittik. Kapılar kapandı. Sonra bizim evin kapısı çalındı. Anam koşup kapıyı açtı. Maide hanım bize gelmişti. Durmadan ağlıyordu. Annem onu teskine çalıştı.

Biz misafir odasında oturuyorduk. Arası bir saat geçmemişti ki Nailin sesini bahçede duyduk:

— Hey, bana bak azgın sarhoş, diyordu. Anamın Aksaraydaki evini sattın, kırk bin lirayı aldın. Babasından kalan dükkânları sattın parasının yüzünü bile görmedik. Onları çatır çatır alacağım senden. Çıksana meydana, çıksana diyorum sana. Şimdi bakkaldan yarım şişe gaz alıp dökerim kapıya, seni çatır çatır yakarım içeride.

Basri Beyin hiç sesi çıkmıyordu. Nail bağırıp çağırdı, nihayet babam onu bizim eve çağırdı. Karşısına aldı

— Nail, yavrum, dedi. Biliyorum babanın çok suçu var. Fakat sen onu tehdit etme, bu hareketleri yapma.

Babam hayli söylendi. Nihayet Nail:

— Bana bak amca, dedi. Ben kuzu gibi bir oğlandım. Beni bu hale getiren babamdır.

Nail gittikten sonra babam içini çekti

— Doğru dedi. Çok doğru. Kuzu gibi bir çocuktu. Babası onu bir kurt yaptı. Şimdi işte ona saldırıyor.

Maide hanım ve kızcağız ağlıyorlardı. Biz ne olacağını düşünürken Nailin eve girdiğini ve yalnız bulduğu babasına acı sözler söylediğini duyduk. Bu arada:

— Sen bunca senelik karınla zavallı kızını nasıl olup da evden kovuyorsun? Seni kolundan tuttuğum gibi atarım sokağa. Bundan sonra tependeyim. Burnundan getireceğim yaptıklarını, diyordu.

Maide Hanım kızı aldı, gitti. Onun Naili evden çıkardığını ve ona yalvardığını duyduk. Komşuda yine sesler kesildi.

Sonradan duyduk ki Basri Bey korkmuş, fena halde hastalanmış. Evde günlerce ses ve gürültü olmadı. Nail bir iki defa gelip kapıda annesiyle görüştü.

Daha sonra da onun askere çağırıldığını ve gittiğini duyduk. Basri Bey yine yalnız kalmıştı, artık oğlu ortada olmadığı için korkmuyordu. İyileşir iyileşmez

— Bir gün Suzanla yolda karşılaştık

okula giden Suzana ve kızı okula yazdırdığımız için bize sataşmağa başlamıştı.

Fakat artık Maide Hanım da eskisi kadar kocasından korkmuyor, onun tehditlerine aldırmıyor, eğer Basri bey öfke ile bir cam kırarsa bir cam da Maide hanım kırıyordu.

Bir gece Basri bey yine rakı içerken kavgaya tutuştular. Suzan acı acı haykırmağa başladı. Duvarın arkasında gürültüler oluyor, fakat işin aslını öğrenemiyorduk. Nihayet Maide hanım:

— Ahlâksız herif, dedi. İşte bundan sonra böyle. Bana elini kaldır da göreyim. Gücü gücü yetene, işte meydan.

Karı koca iki gün başları ve elleri sarılı gezdiler. Birbirlerini epeyce hırpalamışlardı. Nailden sonra annesi de isyan etmişti. Şimdi bütün yük kızın üstündeydi. Ara sıra:

— Baba, diyordu. Bütün hizmetini görüyorum. Benden başka seni dinleyen kalmadı. Fakat benim okumama karışma. Bu benim hakkımdır. Ben mektebe gideceğim, çalışacağım, hayatımı kazanıp kendimi kurtaracağım. Ben böyle düzensiz, sevgisiz bir evde yaşayamam.

Evet, Suzan yalnız bu iş için babasına karşı geliyordu. Ne kadar tehdit edilse yine okula gidiyordu.

Maide hanım hemen hergün eline bir iş alıp bize geliyor, birkaç saat oturuyor, bizden çıkıp başka bir komşuya gidiyordu.

Annem bir gün kadına:

— Maide hanım, dedi. Yuvanız yıkılıyor, buna hepimiz üzülüyoruz.

Kadın o yumuşak, uysal ve terbiyeli halini çoktan bırakmıştı:

— Böyle yuvanın yıkılması hayırlıdır. Bugünkü aklım olsaydı babamdan kalanları bu ahlâksız adama yedirir miydim? Bundan sonra ben de canıma bakacağım.

— Ama ortada yetişen bir kız evlât var.

— O da başının çâresine baksın. Benim gibi pısırık olmasın.

Bir gün Suzan epeyce telâşlı olarak bize geldi. Annesi evde yokmuş, nereye gittiğini bilmiyormuş, babası çok hastaymış.

Annem beni gönderdi. Basri beyi kirli bir yatak içinde buldum. Kıvranıyor, inliyordu. Rengi sapsarı olmuştu. Oda rakı kokuyordu. Eşya karmakarışıktı. Kırık pencereye bir minder tıkanmıştı. Yerde ekmek kırıntıları, meze döküntüleri vardı.

Getirdiğim hekim de odanın bu haline şaşırdı. Basri bey hem soğuk almıştı, hem de böbrekleri sancıyordu. İlâçlarını yaptırdım. Bana en küçük bir teşekkür süzü söylemedi. Yalnız canının acısından yüzünden terler akarken bana sık sık bakıyordu.

Hekim gittikten sonra

— Suzan, babanı bu kirli orada, bu yatakta niçin yatırıyorsun, niçin ortalığı temizlemiyorsun, diye darıldım.

Kız omuzunu kaldırdı:

— Eve mahkemeden adam getirecek, kendisine bakmadığını gelenlere gösterip, başka bir kadınla yeniden evlenecekmiş. Bütün paraları ona yedirecekmiş. Kaç defa yalvardım, dinletemedim. Ben temizlesem yerlere ekmek döküyor.

Basri Bey hakikaten fena bir adamdı. Bütün kış evden çıkmadı. Sık sık kavga ettiklerini işittik. Bazen derslerini sormak için Suzan bana geliyordu.

Hekimlerin bir yudum içki içmesinin bile zararlı olduğunu söylediği halde babasının yine her akşam içtiğini anlatan kız dünyaya gelmesine sebep olan bu adama karşı bütün sevgisini kaybetmişti.

Ertesi sene, baharda Nailin askerden kaçtığını işittik. Polisler onu evde aradılar. Basri Bey:

— Oh olsun, diye bağırıyordu. Hapishanelerde çürüsün.

Biz o sene yazlığa gittik. Adada bir otelde kaldık. Çok iyi eğlendik, denize girdik, güzel bir tatil yaptık. Son baharda eve döndük. Daha gelir gelmez babam:

— Acaba komşular ne âlemde? diye yüzüme baktı. Bir kadın sesi gülüyordu. Annem

Bitişik komşulardan arada bir kahkaha duyuluyordu.

— Bu Maide Hanımın sesi, diyordu. Galiba keyifleri yolunda.

Bir yandan da radyo çalınıyor ve genç bir kız sesi radyo ile birlikte bir tango söylüyordu. Bu da Suzandı.

Basri beyin hiç sesi yok.

Ertesi gün ben Hukuk fakültesine giderken durakta Suzana rastladım, hemen yanıma geldi. Selâmlaştık.

— Liseye mi? dedim.

— Hayır, dedi iki aydan beri fabrikada çalışıyorum.

— Niçin okulu bıraktın, diye sordum.

Omuzunu kaldırdı, o kadar uslu ve okadar sakin kız şimdi boyalar içindeydi.

— Okuyup da ne olacak sanki, dedi. Hem gezip yürüyorum, hem de bir aylık alıyorum.

— Basri Bey?

Suzan bir kahkaha attı

— Sahi, dedi. Sizin haberiniz yok. Burada değildiniz. Babam üç ay evvel hastahaneye kaldırıldı. İki gün sonra da öldü.

Babasından bir yabancıdan bahseder gibi bahsediyordu. Ben sormadan o söyledi.

— Nail de hapishanede.

Zavallı Nail, zavallı arkadaşım. Bitişik komşularımızın içinde o hepsinden fazla zararlı çıkmıştı.

Onu bir gün ziyarete gittim. Bir iki paket sigara götürdüm. İçinde temiz bir arkadaşlık duygusu kalmıştı. Ahlâkından sona kalan bir bu duygu idi. Uzattığım eli sıkmadı

— Teşeekkür derim Cahit, dedi. Fakat sen bir daha gelme buraya. Beni sokakta da görsen başını çevir. Bizim yollarımız ayrıldı. Sen namuslu, çalışkan bir genç, ben bir hırsız.

Sonra uzun uzun içini çekti:

— Ben baba kurbanıyım Cahit baba kur banı.

— SON —

TARİHİ HEYECANLI HİKÂYE

KANAT ÇOCUK

1453 yılı idi. Fatih Istanbul'un dört bir tarafını sarmıştı. Şehri, Bizanslıların elinden alacaktı. O vakte kadar birçok kuvvetli orduların zaptedemediği şehrin kolay ele geçirilemiyeceğini Fatih pek iyi bildiği için ordusunu en kuvvetli silâhlarla doldurmuştu. Edirnekapı dışında büyük toplar döktürüyordu. Buradaki askerler, bu toplarla şehrin etrafını çeviren kalın duvarları deleceklerdi. Yol açıldıktan sonra da asker içeri girecekti. Şehrin her tarafı duvarla örtülü olduğu için İstanbul'u zaptetmek güçtür Fatih, Haliç kıyısından şehre girmenin bir türlü çaresini bulamayınca, Dolmabahçeden Beyoğluna, oradan da Kasımpaşa'ya kadar en büyük gemileri yürütmüştü. O vakte kadar hiçbir kumandanın, hiç bir hükümdarın aklına gelmeyen şeyi düşünmüş, gemileri karadan yürütmüştü. Hem bu iş bir gece içinde oluvermişti. İstanbul'da oturan Bizanslılar bir sabah gözlerini açınca, Haliçte Türk bayrağını dalgalandıran gemileri görmüşler, şaşırmışlardı. Şimdiki Galata köprüsünün bulunduğu yerde kalın bir zincir gerili idi. Bizanslılar·

— Türk gemileri havadan mı uçup girdiler...

Diye düşünüyorlardı. Kimse gemilerin karadan yürütüleceğini akıl edemiyordu.

KÜÇÜK BEKİRİN İCADI

İşte Fatih böyle akla gelmez kurnazlıklar icat ettiği halde, gene şehri kolay zaptedemiyordu. Top gülleleri kalın duvarları yerinden oynatamıyordu. Fakat Fatih kararını vermişti:

— Türk ordusu geri dönmez. Bizans şehrini zaptetmeden dönmeyeceğiz. Burasını alacağız.

Diyordu. Bir taraftan da o vakte kadar kimsenin görmediği derecede büyük toplar yaptırıyordu.

Fatih bir gün Edirnekapı dışındaki topların yapıldığı yerde dolaşırken, genç bir çocuk gördü. Çocuk elinde çekiç; bir demir parçasını bütün kuvveti ile döğüyordu.

Fatih sordu:

— Küçük senin adın ne?

Bekir, kendisi ile konuşan adamın kim olduğunu bilmiyordu. Halbuki, o hükûmetin en büyük adamı idi.

— Ne yapıyorsun orada?

Fatihe hiddetle bir cevap verdi:

— Çalışıyorum işte... Elbet bir şey yapacağım...

Fatih merak etmişti:

— Bekir, dedi. O nasıl söz. İnsan büyüğüne yaptığı şeyi anlatır.

Bekir utandı

— Afedin beni, dedi. Çok yorgundum da onun için öyle dedim. Bugün belki yüz kişi bana hep sordu. Hepsine cevap verdim. İşim yarıda kaldı.

— Haydi bana da cevap ver... Başka kimseye bir şey söylemezsin...

Bekir, elindeki demire gözleri parlayarak bakti. Sonra:

— Bu demiri, dedi. Yay yapacağım. Oldukdan sonra onu tabanlarımın altına yerleştireceğim..

— E...

— Yay insanı havaya fırlatmaz mı?

— Fırlatır...

— Bende yay ile şuradan, duvarın dibinden havaya fırlayacağım, doğru bizim topların delemediği kalenin üstüne çıkacağım.

Fatih gülerek sordu:

— Kalenin üstünde ne yapacaksın?

— Ne mi yapacağım. Düşmanla dövüşeceğim..

Bekir, bunları söylerken bir kenarda duran ok ile yayını gösteriyordu.

Fatih Bekirin yüzünü okşadı:

— Sen çok cesur bir asker olacaksın ama, dedi. Daha küçüksün... Hem yaptığın yay insanı o kadar havaya fırlatamaz. Sonra ok ile kaç kişi öldürebilirsin, gene düşmanlar çok kuvvetli... Onların ellerinde tü-

fekler var, hançerler, kılıçlar, mızraklar var..

Bekir fena halde üzülmüştü:

— Bu yay beni kaleye kadar fırlatamaz mı?

Fatih gülerek cevap verdi:

— Fırlatamaz ya... Seni oraya ancak bir mancınık atabilir.

Bekir merakla sordu:

— Mancınık nedir?

— Mancınık eskiden çok kullanılırdı. Üstüne büyük büyük taşlar konulup atılırdı. Şimdi kullanmıyoruz...

KARA DAYININ MANCINIĞI

Fatih sözlerini bitirdikten sonra, Bekir'in yüzünü bir daha okşayarak uzaklaştı. Küçük Bekir, üzülmüştü, ağlayacak gibi oldu. Kaç gündür uğraştığı işi bırakmak istemiyordu. Ama kendisinin de aklı yatmıştı ki, bu yay ile o kalelere atlayamazdı. Yalnız, şimdi aklında hep mancınık vardı. Acaba onu nereden bulabilirdi.

Fatih gittikten sonra orada bulunanlara bu adamın kim olduğunu sordu.

— Aptal, dediler. Tanımadın mı? O Fatih Mehmet idi.

— Ne... Fatih mi?

Bekir deli gibi Kara Dayıya koştu. Kara Dayı Bekirin babasının arkadaşı idi. Bekirin babası bir harpte ölmüş. Bekir babasız kalınca, Kara Dayı Bekirin babasının arkadaşı idi. Bekirin babası bir harpte ölmüş. Bekir babasız kalınca, Kara Dayı küçük Bekir'i büyütmüştü.

Bekir, Kara Dayıya soluk soluğa gitti:

— Aman dayı, dedi. Ben Fatih ile konuştum. Benim yay yaptığımı gördü.

Kara Dayı gülerek:

— Ne dedi? diye sordu.

Bekir boynunu büktü:

— Olmaz, bununla uğraşma, dedi.

Bekir ağlamağa başladı. Kara Dayı onu teselli etti.

— Üzülme, dedi. Birkaç gün sonra biz düşmanın bütün kalelerini yıkacağız.

Bekir Dayının boynuna sarıldı.

— Dayı, dedi. Mancınık nasıl şeydir, biliyor musun?

— Bilirim elbet.

— Ben de biliyorum. Fatih bana dedi ki, sen oraya ancak bir mancınıkla gidebilirsin... Aman Dayı, şimdi bana bir mancınık bul.

Dayı kahkaha ile gülüyordu:

— Sen delirdin mi Bekir... Böyle şeyi ben nasıl yaparım.

— İlle isterim. Eğer bana mancınık bulmazsan kendimi öldürürüm.

Kara Dayı kızmıştı:

— Sen benim başıma belâ getireceksin... Haydi git karşımdan. Bir daha saçma şeyler söyleme...

Bekir, Dayının yüzüne bakmadan uzaklaştı. Çadırına gitti. Ok ile yayını aldı. Sonra yalnız başına düşmanın üzerine doğru yürüdü.

Kara Dayı, Bekir'in söylediğini yapan bir çocuk olduğunu biliyordu. Biraz daha ilerlerse, kaleden onu kolayca öldürebileceklerdi. Kara Dayı koştu. Bir taraftan da:

— Bekir, Bekir... Çocuk sen delirdin mi?

Diye bağırıyordu.

Kara Dayı, Bekir'i kolundan yakaladığı vakit, düşman da kaleden ateş etmeğe başlamıştı. Bir dakika daha geç davransa, zavallı genç öldürülmüş olacaktı.

Bekir:

Diyordu. Kara Dayı, ne söyleyeceğini şaşırmıştı:

— Beni aldatıyorsun.

— Bırak, beni, ben gidiyorum...

— Gel, dedi, seni mancınık ile atacağım.

— Hayır, söz veriyorum...

Bekir Kara Dayının gözlerinin içine baktı. Sonra:

— Söz erkeğin namusudur, dedi. Senin sözüne güveniyorum.

Çadırlara dönmüşlerdi. Kara Dayı kendi kendine düşünüyordu.

— Bu çocuk benim başımı belâya sokacak. Şimdiye kadar namuslu çalıştığım orduda beni rezil edecek. Şunun elinden nasıl kurtulsam diyordu.

Bekir:

— Haydi, ne düşünüyorsun... Söz verdin... Çabuk mancığını hazırla...

Diye Dayı, Bekirin elinden kurtulamayacağını anlıyordu. Sert sert yüzüne baktı:

— Anladık, dedi. Mancınık öyle kolay kolay hazırlanmaz... Hem bu işi gizli yapacağız. Kimse görmeyecek... Anladın mı? Görürlerse mâni olurlar. Ona göre hareket edeceğiz. Ben şimdi gidiyorum. Eski mancınıklardan birini arayıp bulacağım. Onu bizim çadırın içinde gizlice kurarız. Evvelâ bir tecrübe yaparız. Sonra ben atarım.

Bekirin yüzü gülüyordu. Neş'e gelmişti. Ellerini oğuşturdu:

— Haydi durma... Ben de yardım edeyim.

— Yok, şimdi yardım filân istemem. Sen kimseye bir şey söyleme. Yoksa ikimizi de hapsederler.

BEKİR UÇUYOR

Kara Dayı, o gün eski bir mancınık aradı. Gece çadırın içine kurdu. İlk tecrübeyi de o gece yaptılar. Koca bir kaya parçasını kalelere doğru fırlattılar. Taş, karanlıklarda uğuldıyarak uçmuş, kaybolmuştu.

Bekir, düştüğü yerde paramparça olacak, kemikleri kıracak okunu yayını muayene etti. Birçok oklar hazırladı.

Kara Dayı, bu işin sonu felâket olduğunu biliyordu. Bekir, düştüğü yerde paramparça olacak, kemikleri kırılacaktı. Ama, ne yapabilirdi. O öyle istiyordu.

Sabah olmuştu. Orduda hazırlıklar bitmek üzere idi. Toplar birkaç güne kadar hazırlanacak, hücuma geçilecekti.

Kara dayı akşam üstü atmak istiyordu. Fakat Bekir dayanamadı.

— Ben akşamı bekliyemem... Hemen şimdi işe başlayalım, dedi.

Kara Dayı hiddet içinde idi. Bekir'e hep «Deli Bekir» diyordu:

— Peki, dedi. Gel mancınığı hazırlayalım. Askerlerin yemek zamanı atarım... Allah vere de kimse görmese...

Bekir o esnada birkaç gün önce esir ettikleri bir düşman neferinin elbiselerini giydi. Tam bir Bizans askerine benzemişti.

Yemek borusu çaldığı vakit Deli Bekir mancınığın üstünde idi. Kara Dayı, arkadaşlarından birini de yardıma çağırdı çadırın ağzından boşluğa fırlattılar.

Bekir, havada kanatlanmış bir gibi uçmuştu. Kara Dayı, Bekir'in başı dönüp yuvarlanacağını sanıyordu. Halbuki Bekir, elinde okla, başı dik, bir yerden bir yere atlıyor gibi idi. Onun kalenin en yüksek yerine kolay kolay atladığını gördüler. Bekir ayaklarını yere basar basmaz kaybolmuştu.

Kara Dayı:

— Oh... diye derin bir nefes almıştı. Ordunun içinden bir bağırış duydu. Hemen dışarı koştu. Bir de ne görsün. Fatih karşısında duruyordu.

Korkudan dizleri titremeğe başladı:

— Cezam ne ise verin, dedi. Deli çocuktan rahat bulamadım. Başımın etini yedi. Eğer ben istediklerini yapmasaydım, kendisini öldürecekti.

Fatih, Kara Dayı'ya bir şey söylemedi. Mancınığı Bekire kendisi hatırlatmıştı.

DÜŞMANLA GÖĞÜS GÖĞÜSE

Bekir kalede yere düşer düşmez kolları, ayakları biraz incinmişti. Fakat çok çabuk kendine geldi. Hemen ayağa kalktı. Etrafına bakındı. Kale nöbetçisi Bekiri görmüş, belindeki keskin hançeri çekmiş, tam kalbine doğru fırlatıyordu. Bekir, yıldırım sürati ile kendini tekrar yere attı. Nöbetçinin fırlattığı kocaman hançer taşlara çarpmış ve taşları paramparça etmişti. Eğer Bekir bir saniye daha vakit geçirse imiş, cansız bir halde yere serilecekmiş. Bekir tehlikeyi atlatır atlatmaz, elinde duran yayı gerdi. Oku nöbetçinin kalbine sapladı ve kocaman insanı yere serdi. Yayı, o kadar kuvvetli çekmişti ki, ok nöbetçinin vücudunu karşıdan karşıya delmişti.

Bekir, sonra koşarak nöbetçiyi yerinden kaldırdı. Sürükliyerek bir kenarda gizledi.

— Acaba beni gödüler mi?

Diye düşünüyordu. Tam bu esnada başka kulelerden bağırışlar duyuldu. Nöbetçiler birbirlerine bir şeyler söylüyorladı. Bekir, koşarak kalenin içine daldı. E-

line geçirdiği uzun bir kılıcı havaya kaldırmış ilerliyordu. Kulenin içinden ilk önce çıkan nöbetçi hançerini çekmişti. Fakat yediği bir yumrukla yere yıkıldı. Bekir kolayca bunun da kafasını parçalamıştı. Sonra mazgal denilen küçük penceresinden düşman ordusuna bakmaya başladı. Şimdi rahattı. Düşman kendisine bir şey yapamazdı. Kuleyi yıkamazlardı. İçeri de giremezlerdi. Yarım saat kadar seyrettikten sonra, cebinden kalem, kâğıt çıkardı. Kara Dayıya şunları yazdı

«Sevgili Kara Dayı...

Ben kuleye rahat rahat geldim. Orada beni öldürmek isteyen iki düşman neferini hakladım. Sonra kulenin kapısını da kapadım. Benim geldiğimi görmüşler ama, bana hiç bir şey yapamazlar. Düşmanın kuvvetlerini iyice gördüm. Eğer duvarları yıkıp içeri girebilirseniz, düşman birşey yapamıyacak. Hiç korku yoktur. Size yol açmaya çalışacağım. Yalnız düşmanlar beni yakalamak için kulenin etrafını doldurdular. Sesler kulağıma geliyor. Şimdi okla onların birkaçına Türk kuvvetini gösteririm. Sonra sana gene mektup yollarım»

Bekir mektubu imzaladıktan sonra, okun ucuna taktı. Yayını Kara Dayının çadırına doğru uzatarak, mektubu attı.

Yeniçeri askerleri okla bağlı mektubu doğru Fatihe götürdüler. Fatih mektubu okudu. Bu genç ve cesur Türk çocuğunun kahramanlığı karşısında kalbinin hızla çarptığını hissetti. Hemen kumandanlarına emir verdi:

— Yarın sabah hücum ediyoruz.

1453 yılının 29 Mayıs gnün idi. Türk ordusu Bizans şehrine girmişti.

Fatih bir at üstünde ilerliyordu. Her tarafta Türk bayrağı dalgalanıyordu. Ordu Ayasofyanın önüne gelmişti. Kalabalık arasında üstü başı yırtılmış bir adam ilerliyordu. Bu, Kara Dayı idi. Doğru Fatihin yanına geldi. Selâm verdikten sonra:

— Buldum, dedi. Ama yaralı...

Fatih at üstünden, yanındaki adamlara emir verdi:

— Çabuk hekimler gitsin, yaraları iyileştirsin.

Yaralı olan Bekirdi. Kuleden bütün oklarını atıp epey düşman öldürdükten sonra, ikinci günü sabahı Türk ordusunun hücum ettiğini görmüş, askerler duvardan içeri girince, kendisi de onlara karışarak düşmanla çarpışmıştı.

Hekimler Bekirin yaralarını tedavi için gece gündüz uğraşırlardı. İlâçlar, Bekirin yaralarını yaktıkça gözünü açıyor:

— Düşmanlar, düşmanlar... diye sayıklıyordu

Üç gün geçtikten sonra gözlerini tamamiyle açtı. Kendisine geldi. Yanında Kara Dayıyı görünce, yatağından fırlamak istedi. Onu yakaladılar.

— Sakın kımıldama yaralısın... dediler.

— Peki ne oldu... Harp bitti mi?

— Bitti...

— Düşmanlar. Ben şimdi neredeyim?

Kara Dayı gülümsüyor:

— Seni yumurcak, diye söyleniyordu.

Bekir bir daha yerinden kımıldamadı:

— Beni burada niçin yatırıyorsunuz. Yaralı olsam da harbe gitmek istiyorum.

— Ne harbi... Artık düşman kalmadı. Bizansı aldık. Şimdi İstanbuldayız. Bekirin yüzü güldü.

— Bana pencereden İstanbul'u gösterin

Dedi. Kara Dayı, yaralı Bekirin başını biraz kaldırdı. Pencereden Haliç'i, Ayasofyayı gösterdi.

Bekir buraları uzun uzun seyrettikten sonra:

— Kara Dayı dedi. Ne olur, beni çabuk yataktan kaldırın. Dayanamıyacağım. Hem yaralarım ağrıyor,

— Yok olmaz Fatihin emri öyle.

— Nasıl

— Fatih senin iyi olduktan sonra yataktan kalkmanı istiyor.

— Demek beni hatırladı... Beni sordu...

Böyle konuşurken kapı açıldı. Fatih içeri giriyordu. Bekir bir top gibi yerinden fırlayarak Fatih'in yanına kadar gitti. Ellerine sarılarak öptü. Fatih sordu:

— Nasılsın Bekir?

— Çok iyiyim. Birşeyim kalmadı.

— Yok, bir hafta daha yatmalısın...

— Onu yapamam... Dayanamıyorum...

— Yaptıklarından seviniyorsun...

— Elbette seviniyorum. Ama, siz bana mancınığı öğretmese idiniz, ölmüş babamın sözünü yerine getiremiyecektim.

Fatih sordu:

— Sen bunları yalnız babanın intikamı için mi yaptın?

Bekir boynunu büktü:

— Babam vatan için döğüş, yaralan, ona hizmet et demişti... dedi.

Fatih, Bekiri kucakladı. Alnından öptü.

S O N

TİMAŞ KİTABEVİNİN ÇIKARDIĞI VE BİRÇOKLARININ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA

OKULLARA TAVSİYE EDİLEN EĞİTİCİ VE ÖĞRETİCİ

K. TUĞCU

SERİSİ

FİATI : 350 KURUŞ